

Bolyai Napok 2002.

*Székyné
Sztrémi Melinda*
igazgató

200 évvel ezelőtt új planéta jelent meg Erdély fénylő csillagokkal teli egén.

Ragyogó csillag, nagy útra hivatott, felfelé ívelő pályára állított pályáját üstökös-ként befutó csillag. BOLYAI JÁNOS.

A 19. század legnagyobb matematikusa.

Korán érő s nagyra hivatott zseni, a "jóság katonája".

Egyetemes elméjű, zseniális, de meg nem értett nagyszerű gondolkodó.

33 évvel ezelőtt a salgótarjáni Új Gimnázium közössége névadót választott. BOLYAI JÁNOST.

- Miért éppen Bolyai? - tette fel a kérdést a város, a megye akkori vezetése.

- Miért éppen Bolyai? - tették fel és teszik fel azóta is sokan a kérdést.

- Mit jelenthetett a Bolyai név a salgótarjáni diák számára 1969-ben, s mit jelenthet ma: 2002-ben?

Többen többféleképpen válaszolták meg az olykor pusztán kíváncsiságot, máskor kételkedést, esetleg értetlenkedést kifejező kérdést.

Németh László programot látott a névben, szerinte örök időkre szóló feladatot ad a Bolyai név a salgótarjáni diák számára, "ostromlétrát, amit a gondolható a ... valóságnak támaszt."

Ő a zseniális természettudóst látta példaértékűnek az ifjúság számára, s a kor fiatalja előtt a matematika és a modern fizika távlatait látta elérendő célként.

S programot lát azóta is Bolyai János példájában a salgótarjáni Bolyai közössége.

Vezérlő gondolatot nagy terveikhez, apró és nagy feladatokat, elérendő célt, megőrzendő hagyományt és értékeket, új utakat és lehetőségeket, a tudás magaslatát és tiszteletét, a gondolkodás kristálytisztá logikáját, a célhoz vezető leg-rövidebb utat.

De látja-e a programban, Bolyai János példájában az önmagával soha meg nem elégedés űző zaklatottságát, a kétely kínzó nyugtalanságát is, a megnyugtató, az egyszerű válaszoktól való rettegést, a legyőzetéstől való félelmet, az elsőségért vívott harc érzését.

De látnia kell e programban, Bolyai János példájában a "soha nem hajlok meg, s nem állok félre" vállalását, azt a szívósságot, amely a magyar szellemet legjobbjában annyi hányattatás közt is fenntartotta, a "gyilkos viszonyoknak" magát meg nem adó embert, a köz javáért küzdő, önmagát háttérbe helyező egyént is, az emberi tartást és méltóságot, a szilárd és egyenes jellemet.

- Miért éppen Bolyai? - tettük fel a kérdést közel 20 általános és középiskola közösségének, akik egykor szintén Bolyai János nevét választották.

S válaszaik ráfeleltek a miénkre Mosonmagyaróvárott éppúgy, mint Kecskeméten, Budapesten, Szerencsen, Ócsán vagy éppen Nagyváradon.

Valamennyien azt vallják, hogy a Bolyai-szellemiségből táplálkozhat a ma fiatalja, mert Bolyai János hitt az emberi ész megismerő erejében, mert feladatának tartotta a megismert igazság feltárását, mert tudta, hogy ezzel az emberiség előtt nyit új, igazabb távlatokat.

A két Bolyai: apa és fia egymásnak feszülése és egymásért vívott harca pedig elgondolkodtató példa lehet a ma pedagógusa számára is, amikor mester és tanítvány kapcsolatát újra és újra átértékeljük, amikor elfogadjuk, s nem fölényesen lekezeljük a mesteren túlnövő tanítványt, amikor megértjük büszkeségét, támogatjuk újító ötleteit, segítjük bontakozó tehetségét.

S amikor a Bolyai nevét viselő magyarországi és erdélyi iskolák 2002-ben, a Bolyai-évben megalakították a BOLYAIK SZÖVETSÉGÉT, hitet tettek Bolyai János szellemi öröksége mellett, hitet tettek a magyarság összetartozása mellett is.

Bizonyították, hogy csak *összefogással*, az együtt egymásért hitével győzhetünk kifelé, s csak így győzhetjük le önmagunkat, kishitűségünket; ebből meríthetünk erőt a továbblépéshez, az új utakhoz.

Hiszem, hogy az *összetartozás* egymást erősítő tudata ad erőt nevelőtestületünknek, iskolánk közösségének is céljaink eléréséhez, terveink megvalósításához.

Mert a közösséghez tartozás tudata bátorít és felemel, segít túljutni a megválaszolatlan kérdések kínzó kételyein.

Mert egy-egy számvetéskor felmerülhet az "És mégis! - És mégse!" dilemmája, az "érdeemes?" kérdése; az "eleget tettünk-e a névadó szellemi öröksége diktálta követelményeknek", a "méltók vagyunk-e emberi nagyságához?" kérdése.

De amikor megvonjuk az *idei tanév mérlegét*, tisztán és világosan látjuk a választ abban, ahogyan közösségünk értékelte múltját, elért eredményeit, választott pályát; megfogalmazta belső elvárásait, szabályait; kijelölte jövőbeli pályáját, elérendő céljait.

Felmérte partnerei igényeit, a város terveit és elvárásait, az iskolát választani szándékozók igényeit, a belső közösség akaratát: *a minőség igényét*, s ebből megteremtette a Bolyai régi-új

arculatát, lerakta a sít, melyen az elkövetkező néhány évben haladni kell; s csak arra kell vigyázni, hogy valami le ne térítse a pályára állított, s így szinte önjáróvá tett intézményt a közösen kiküzdött - s hitünk szerint - tisztán és körvonalazottan tovább ívelő pályáról.

Célzottan más irányok kijelölésével, a kicsinyesség győzelmével, a megelégedettség önteltségével, a középszerűség állóvizével, a szilárd jellem feladásával.

S hogy miért éppen Bolyai?

Ez ma: 2002-ben Magyarországon nem lehet már kérdés. 2002-ben: a Bolyai-évben, amikor már nem csak a tudósok szűk köre ismeri e név - Bolyai János - viselőjének a semmiből előhúzott új, más világát; amikor újabb Bolyai-díjas kutatók és tudományos gondolkodók tesznek hitet mindennapi kemény és megfeszített munkájukkal a Bolyait is hajtó új világok feltárása mellett.

A küzdelem, az újat akarás, a köz javáért élés és munkálkodás sokszor magányba zárt világa mellett.

S nem lehet ma kérdés a salgótarjáni diák és tanár számára sem.

Mert e közösség megválaszolta eddigi 36 évével, elért eredményeivel, a kudarcon túljutni s abból tanulni tudó akaratával, a "nem hajlok meg" - hitével, a tudás és emberség magasra állított mércéjével, a megismerés vágyával, az alkotás örömeivel, a megújulni akarással, az új utak lehetőségeivel és távlataival.

Nos, EZÉRT ÉPPEBOLYAI!

E gondolatok jegyében nyitom meg az idej Bolyai Napok rendezvénysorozatát.

Bolyai János életútja

Bolyai János 1802. december 15-én született Marosvásárhelyen. Apja Bolyai Farkas matematikus, anyja Árkosi Benkő Zsuzsanna, egy kolozsvári sebész lánya.

Farkas fia születésekor lelkesen értesítette ismerőseit, barátait a jó hírről. (Írt Gaussnak is, aki egyik legjobb barátja volt.)

Farkast hivatása Marosvásárhelyre szólította. Ettől kezdve meglehetősen pontossággal tudjuk nyomon követni Bolyai János életútját. Ehhez nagyban hozzájárul apja levelezése, valamint kézirati hagyatéka.

Mint az már korán kiderült, a tehetséges apának zseniális fia volt. Az apa kitűnően nevelte fiát, ügyesen össze tudta egyeztetni a szellemi képzést a test fejlesztésével. János már 4 évesen meg tudott különböztetni néhány geometriai alakzatot (melyeket apja krumpliból vágott ki neki), több ismert csillagképet. Bolyainak a gyermekkort messze meghaladó képességei voltak. Az írást, olvasást szinte magától sajátította el már 6 éves korában. Egy évre rá kezdte tanulni a német nyelvet és a hegedűjátékot. 9 éves koráig az apa nem is látta szükségesnek az iskola rendszeres látogatását. Ezek után is inkább csak házitanítók foglalkoztak vele. A matematikát mindig az apa tanította, dédelgetett álma volt, hogy fia kiemelkedő lesz ebben a tudományban. Az pedig, hogy Bolyai Farkas fáradozása milyen eredménnyel járt, Gausshoz 1816-ban írt levele mutatja meg:

"...fiam 9-ik esztendejébe lépve egyebet nem tudott, csak németül és magyarul beszélni, s írni, kottából meglehetősen hegedülni, még összeadni sem tudott, először Euklidésszel kezdtem, aztán megismerte Eulert, most meg már Vegának (ami kollégiumi előadásaim kézikönyve) nem csak az első 2 kötetét tudja teljesen, de járatos a harmadikban, negyedikben is, kedveli a differenciál- és integrálszámítást, és rendkívüli készséggel és könnyedén számol velük..."

Az apai büszkeség megértéséhez tudnunk kell, hogy Vega négykötetes munkáját egyes

külföldi egyetemek vették igénybe matematikai előadásokhoz. János külön tanult rajzot is, ebben azonban nem mutatott olyan tehetséget mint az apa. Matematikai szempontból ez azért sajnálatos, mert a kézirati hagyatékában lévő geometriai ábrák szégyényesek. Saját bevallása szerint mindig unta a "sok rajzolású pepesélest."

Bolyai János jellemére vonatkozóan is bőven van adatunk. Hullámzó lelkiállapot, kirobbanó jókedv és borúlátó zárkózottság, meleg szeretet és rideg magatartás, makacosság és engedetlenség, melyet szinte átmenet nélkül váltott fel a szülők és a barátok iránti gyöngédség. Egy dologban azonban mindig következetes és tárgyilagos volt. Az igazságérzetben és a bátor szókimondásban, még akkor is, ha ez ránézve hátránnyal járt. Kb. 12 éves korában lett a kollégium rendes diákja. Hozzávetőlegesen a mai általános iskolák nyolcadik osztályának megfelelő klasszisba vették fel, de egyes tárgyakat már ekkor együtt hallgatott a magasabb osztályok tanulóival. Mindig kiváló tanuló volt. Az "érettségi" vizsgálat (rigorosum) közeledtével felvetődött a kérdés: Hol folytassa tanulmányait? Az apa és a fiú egyaránt azt látta leghasznosabbnak, ha a régi baráthoz, Gausshoz mehetett volna matematikai tudása elmélyítésében. 1816-ban Farkas meg is írta ezt a levelet Göttingenbe, azonban a levélre nem érkezett válasz. Gauss hallgatásának oka valószínűleg az volt, hogy mindig idegenkedett az oktatómunkától. Talán nem akart a levélre sem igent, sem nemet válaszolni, így etikailag nem a legszerencsésebb megoldást, a hallgatást választotta.

Kalinics Zsaklin 7. d

Ezek után mérlegelték a pesti, illetve a bécsi tudományegyetemen való továbbtanulás lehetőségét. Ezt azonban hamar el is vetették, mivel egyik helyen sem találták biztosítva a matematikai továbbfejlődés feltételeit. 1817. június 30-án jeles eredménnyel abszolválva a rigorosumot, most már végérvényesen határozás elé állította önmagát. A döntés a Bécsi Hadmérnöki Akadémiára esett. Az akadémia a maga nemében színvonalasnak számított, viszont matematikailag nem tudott újat nyújtani Jánosnak. Anyagi okok miatt azonban János az érettségi vizsgálat után nem utazott Bécsbe, ezért egy évet még a marosvásárhelyi kollégium bölcsészeti karán hallgatott. Többek anyagi támogatásával végül is 1818 augusztusában lehetővé vált a bécsi út. Bolyai 32-ed magával kezdte meg tanulmányait a 4. évfolyamon. Ebben az évben még nem nagyon tűnt ki társai közül, viszont a következő évben már második lett. Minden tárgyból kiemelkedett, kivéve rajzból és szépírásból.

Tudományos vizsgálatait 1818 táján kezdte, de ekkor még észrevehetően apja nyomdokaiban haladt a paralellák kérdésének kutatásában. Apjának pontosan beszámolt akkori gondolatairól, erre kell következtetnünk Farkas válaszlevelének tartalmából, melyben megpróbálta lebeszélni fiát arról, hogy a paralellák kérdésével foglalkozzon. Az indok: Ő már minden, eredménnyel kecsegtető útját végiggondolta ennek a "feneketlen éjszakának" - sikertelenül.

Bolyainak éles eszű beszélgetőpartnere is akadt Bécsben Szász Károly (1798-1853) személyében. Később azonban más úton indult el, és egyedül építette fel geometriai rendszerét. Név szerint ismerjük Bolyai bécsi matematikáit és munkásságukat. Ezek alapján bizton állíthatjuk, hogy Bolyai tőlük legfeljebb bátorítást kaphatott, de irányítást, segítséget nem. Be kell ismernünk, hogy a paralellák történelmi előzményeinek ismeretét apjától szerezte, tudását pedig önszorgalomból, szakkönyvek olvasásával bővítette.

Bolyai János bécsi tartózkodásának idejét szorgalmas tanulmányi munka, katonai szolgál-

lat, olykor egy színházi előadás vagy hangverseny töltötte ki. Aktívan részt vett - mint hegedűjátékos - egyes koncerteken.

Bolyai János anyja, Árkosi Benkő Zsuzsanna 1821-ben meghalt. Utolsó kívánságának megfelelően Domáldon helyezték örök nyugalomra, ma már csak egy kis mélyedés jelzi a dombtetőn sírhelyét. Bolyai Farkas megható levélben értesítette fiát a hírről. Bolyai Jánost is megrendítette a hír, de tanulmányaiban hosszan tartó törést nem okozott.

Hosszú távollét után 1825-ben nyílt lehetősége arra, hogy meglátogassa apját Marosvásárhelyen. Az apa és a fiú ekkori találkozása nem volt zavartalan: Farkas ugyanis még nem tudta belátni fia geometriai felfedezésének jelentőségét, és ismételten iparkodott lebeszélni vizsgálati folytatásáról. De anyagi természetű nézeteltérések is akadtak közöttük. János az anyai örökség kiadását kérte, Farkas azonban nem teljesítette kérését. Az elutasítás oka második házassága lehetett: Bolyai Farkas ugyanis az özvegyiséget csakhamar felváltotta egy újabb házasságra. 1824. december 31-én elvette Somorjai Nagy Terézt (1797-1833), egy marosvásárhelyi vaskereskedő lányát. Az ebből a házasságból született Bolyai Gergely (1826-1890) nagyon kedvezőtlen szerepet játszott mostohafivére, Bolyai János emlékének az ápolásában.

Jánost 1826-ban Temesvárról Aradra helyezték, nemsokára itt kapta meg főhadnagyi kinevezését. Aradról rövidebb időre Nagyváradra, majd Szegedre helyezték, ekkori életéről csupán annyit tudunk, hogy egyre sűrűbben jelentkeztek nála maláriás rohamok, és általában is ingerlékenyebbé vált. Következő szolgálati helye Lemberg volt, ide 1831. április vagy május havában indult. Lembergben a betegeskedő Bolyai Jánost jóindulatú parancsnoka könnyű építészeti feladatokkal, valamint különféle katonai létesítmények restaurálásának felülvizsgálatával bízta meg. János azonban még ezt a könnyebb munkát is elhanyagolta, gyakran beteget jelentett. 1832. március 14-én 2. osztályú századossá léptették

elő. Számos korabeli írás használja mind az apára, mind a fiúra hipochondria, hipochonder szakakat. Ez abban az értelemben helytállónak látszik, amennyiben apró közérzeti zavarok felnagyítására utal.

János többször volt ótvaros, az 50-es években pedig különösen sokat kínozta valamiféle bőrbetegség. Kezelőorvosa, Péterfi Pál gondosan leírta ennek tüneteit. E tünetek alapján a mai orvostudomány a következő megállapításra jutott: kisebb valószínűséggel Bolyai betegsége pikkelysömör (psoriasis), nagyobb valószínűséggel seborrhacás akcéma volt.

A legbántóbb, hogy sok tudományos igényű tanulmány foglalkozik János öröklött "elmebajával". Ideggyógyászati szempontból az elmebaj az elme kóros elváltozását jelenti. Bolyai János esetében ezt a betegséget a leghatározottabban vissza lehet utasítani. Nála legfeljebb időnként jelentkező kedélybetegségről, depressziós lelkiállapotról beszélhetünk.

Az akadémia utolsó, 7. osztályát 1822. szeptember 6-án fejezte be Bolyai János, mint évfolyam második. A 6 legjobbat az akadémia elvégzése után nem vezényelték azonnal csapatszolgálatra, hanem továbbképzés céljából még egy évig visszatartották - ez lett a sorsa Bolyai Jánosnak is. A tanfolyam után ezeket a mérnököket magasabb műszaki parancsnokságokhoz osztották be. Az utolsó Bécsben töltött évet már intenzív geometriai kutatásokra is felhasználták.

1823. szeptember 30-án érkezett meg állomáshelyére, Temesvárra, és ezzel elkezdődött sivár katonaelete. Farkas 1831. június 20-án levelet írt Gausshoz, melyhez hozzacsatolta az Appendix egy példányát is. Azonban Gauss csak a levelet kapta meg. Farkas valamiként tudomást szerzett erről, és ezért 1832. január 16-án új levél kíséretében ismét útnak indította az Appendixet. Gauss ezúttal megkapta az Appendixet is, és meglepő gyorsan, március 6-án válaszolt is. E válaszlevél Appendixre vonatkozó része nem éppen elismerő. Gauss azt írja, Bolyai munkája szinte teljesen megegyezik 30-35

éve folytatott kutatásainak eredményeivel.

Gaussnak nem állt szándékában ezeket az eredményeket nyilvánosságra hozni, ezért örült, hogy pont régi barátjának fia tette meg helyette. A levelet apa és fia merőben másképp értelmezte: az apa csak a dicséretet olvasta ki belőle és büszke volt fiára. Ezzel szemben Bolyai becsapva érezte magát, úgy gondolta, hogy Gauss jogot formál a felfedezés elsőbbségére.

A sikertelenségbe belenyugodni nem tudó, és nem is akaró Bolyai Jánost 1832. április 26-án Lembergől Olmützbe vezényelték. Zaklatott lelkiállapota, valamint kutatómunkái miatt három hónap szabadságot kért. Kérelmét elutasították, pedig a szabadságot egyre romló egészségi állapota is kellőképpen indokolta volna.

Bolyai János helyzete a katonaságnál tarthatatlanná vált, ezért 1833. június 16-i hatállyal saját kérésére nyugállományba küldték. Bolyai János tehát testileg-lelkileg összetörve visszavonult Marosvásárhelyre. Abba a városba, ahonnan fél évtizeddel ezelőtt olyan nagy reményekkel kelt útra felsőbb tanulmányai folytatása céljából Bécsbe. Édesapjához, az akkor másodszor megözvegyült Farkashoz költözött. Azonban az édesapa és a lánglelkű fiú együttélése talán mindössze egy évig tartott. A két elmentés természetű ember, a köztisztviselőként álló, szinte gyerekes lelkületű Farkas és a korán megöregedett, zárkózott és mindenben csalódott János között napirenden voltak a torzsalakodások, a tudományos viták és az anyagi természetű kérdésekből fakadó nézeteltérések. A tarthatatlan helyzetet végül is úgy oldották meg, hogy az apa hozzájárulásával János Domáldra költözött, és átvette a szerény birtok vezetését. Ott élt kisebb megszakításokkal 1846-ig. Az adatok szerint János 1834 augusztusától egy Kibédi Orbán Rozália nevű lánnyal élt közös háztartásban. Együttlétüket az Osztrák-Magyar Monarchia rendelkezéseinek értelmében a katonatisztekre vonatkozó kaució hiányában nem is tudták törvényesíteni. Bolyai János és Orbán Rozália házasságából két gyer-

mek született: Dénes (1837-1913) és Amália (1840-1893). Az előbbi törvényszéki igazgatóként halt meg, Amália férjhez ment, de gyermektelenül halt meg.

Szürke, egyhangú életéből egy pályázat rázta fel, lelkesítette munkára Bolyait. 1834-ben a lipcsei Jablonowski Társaság nemzetközi pályázatot írt ki a komplex számok szerkesztési és ábrázolási problémáinak tisztázására. Erről a kérdésről az apa és a fiú már előzőleg beszéltek, álláspontjaik azonban sokban eltértek.

Amikor 1837 őszen Bolyai Farkas értesült a pályázatról, úgy vélték, hogy kettejük vitájának eldöntéséhez legalkalmasabb út, ha pályamunka formájában nyújtják be elgondolásaikat. Kettőjükön kívül Kerekes Ferenc (1784-1850) debreceni professzor adott be pályázatot. A három pályamunka közül kétségtelenül Bolyai Jánosé volt a legértékesebb, azonban a bírálóbizottság sem az ő, sem az apa dolgozatát nem látta méltónak a jutalmazásra.

Kerekes Ferenc filozófiai gondolatokkal tele-tűzdelt, zavaros és igen nehezen követhető értekezése a pályadíj felét kapta. A pályázat sikertelensége újabb csalódást okozott Jánosnak.

Farkas úgy látta, hogy János nem jó gazda, nem fordít kellő gondot a domáldi birtokra. 1846-ban Farkas másnak adta bérbe a gazdaságot. János szerény kis házat építtetett Marosvásárhelyen, és családjával oda költözött. Így az apa közelében, de nem mindig vele egyetértésben peregték élete hátralévő évei.

1849. május 18-án akadt egy olyan marosvásárhelyi pap, aki a kaució letétele nélkül bejegyezte a matrikulába Bolyai János és Orbán Ro-

zália házasságát. 1852 végén János szakított Rozáliával, és ezzel elhárult az apa és a fiú közötti megértés legfőbb akadálya. A bizalmatlanságot a kölcsönös megbecsülés, szeretet és egymás matematikai munkásságának teljes elismerése váltotta fel.

Bolyai Farkas 1856-ban meghalt.

Bolyai János kétszeresen is árva maradt: elvesztette édesapját, és egyetlen megértő tudóstársát. Élete utolsó éveiben már nem annyira matematikai problémák foglalkoztatták, hanem egy, az emberiség boldogulását célzó, enciklopédikus munka, az Üdvtan.

1860. január 27-én magára hagyottan, mások könnye és részvéte nélkül - talán tüdő-gyulladásban - hunyt el tudományos életünk egyik legnagyobb alakja.

Halotti gyászmenetét két tiszten kívül mindössze három polgári személy alkotta. Jó ideig még sírjának helyét sem ismerték, csak egyetlen személy tartotta meg emlékezetében: Szöts Júlia szolgálólány, aki szerény háztartását vezette az utolsó években. 1893-ban ő tudta megmutatni a jeltelen sírt, amidőn azt a tudósélet néhány tiszteletre méltó tagja keresgélte.

Halálakor pedig az alábbi sorok kerültek a református egyház matrikulájába:

"Bolyai János, nyugalm. Ingenieur Kapitány - m.h. agy és tüdőgyulladásban. - Híres, nagyel-méjű mathematicus volt, az első között is első."

1894-ben a "Mathematikai és Fizikai Társulat kegyelete jeléül sírkövet is állíttatott emléké-re. 1911. június 11-én pedig a hivatalos előírások betartása mellett a külön sírban nyugvó apát és fiút kihantolták és egymás mellé helyezték.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Száva István: Apa és fia. Bp, Móra Könyvkiadó, 1967.

Szénássy Barna: Bolyai János. Bp, Akadémia Könyvkiadó, 1978.

Sain Márton: Matematikatörténeti ABC. Bp, Tankönyvkiadó, 1977.

Bolyai János algebrai munkássága

Mindenki által jól ismert Bolyai Jánosnak a hiperbolikus geometria terén elért korszakalkotó eredménye. Valóban, a Bolyai - Lobacsevszkij-féle geometria új távlatokat nyitott meg a tudomány számára: fejlődésnek indult a modern fizika, a kémia, a csillagászat.

A Bolyai munkásságát ismerő olvasónak bizonyára meglepően hangzik az állítás - ami érthető, hiszen a történetírók nem említik -, hogy a nemeuklideszi geometria megalkotója vonzódott a számelméleti problémák iránt is. Jánost apja, Bolyai Farkas, már fiatal korában buzdította számelméleti vizsgálatokra. A marosvásárhelyi Teleki - Bolyai Könyvtárban található 13 000 oldalnyi kéziratok hagyaték tanúsága szerint Bolyai János igen élénken érdeklődött számelméleti kérdések iránt is. Apa és fia több olyan levelet is váltott, amelyek ezt a tényt támasztják alá. Ezen levelek tartalma árulja el - más kéziratokkal együtt -, hogy milyen újszerűen, eredeti módon, másoktól függetlenül, sokszor az elkövetkező évtizedek matematikusait is megelőzve oldott meg Bolyai János számelméleti feladatokat.

A számelmélet egyik tétele szerint minden $4m+1$ ($m \in \mathbb{N}$) alakú prímszám egyértelműen írható fel két egész szám négyzetének összegeként. Ezt a tételt a matematika története Fermatnak tulajdonítja. Mivel felfedezését egy 1640. dec. 25-én kelt levélben közli barátjával, Mersenne-nel, ezért szokás a tételt karácsonyi tételnek is nevezni.

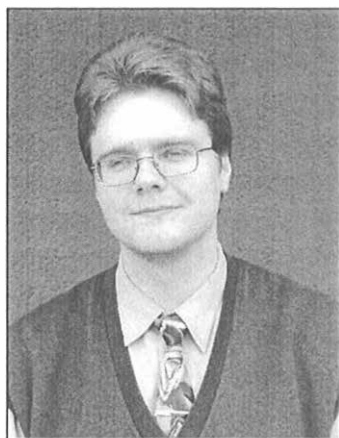
A $4m+1$ alakú prímszámok - más számelméleti problémák mellett - Bolyai János érdeklődését is felkeltették. Vizsgálódásainak eredményeképpen több, rövid bizonyítása született Fermat tételére. Bolyai a karácsonyi tételt Gauss egyik 1801. évi munkájából már jól ismerte. Az apa, Bolyai Farkas, a tételre akkor ismert, 55 oldalas bizonyítást bizonyára hosszúnak és bonyolult-

nak találta, s ezért arra biztatta fiát, Jánost, hogy kísérelje meg a tétel egyszerűbb igazolását. Bolyai János megfogadta apja tanácsát, s válaszában - mindössze két oldalon - mindjárt három bizonyítást is bemutatott.

A $Z[i] = \{a+bi \mid a, b \in \mathbb{Z}\}$ halmazt komplex egészek vagy Gauss-egészek halmazának nevezzük. Bolyai János a fent említett bizonyításában alkalmazza ezen komplex számokat. Ugyanakkor Gauss - a később róla elnevezett számhalmazzal kapcsolatos - eredményeit Göttingenben a Királyi Tudományos Társaság ülésén 1831. április 15-én és 23-án tette közzé, egy évvel Bolyai nevezetes bizonyításai után. Mindezekből következik, hogy Bolyai János már Gauss előtt (1830-ban) kidolgozta saját, Gauss-egészekről alkotott elméletét.

Áttanulmányozva az eredeti munkákat megállapíthatjuk, hogy Bolyai és Gauss teljesen eltérő módon, egymástól függetlenül dolgozta ki bizonyításait. Bolyai János írásai egyéni munkák; magányosan, elszigetelten dolgozott. Távol élt a matematikai tudományos élettől. Nem jutottak el hozzá folyóiratok, nem mindig ismerte kortársai felfedezéseit.

A fentiek és Bolyai János más eredményei azt mutatják, hogy a magyarországi számelméleti kutatások kezdetét a múlt század közepe tájára helyezhetjük. Elmondhatjuk továbbá, hogy az első magyar matematikus, aki a számelmélet terén (is) olyan eredményeket ért el, amelyekre mások csak évtizedek múlva gondoltak, Bolyai János volt.

Karádi Tamás
matematikatanár

Triszekció

Rozgonyi István
matematikatanár

Köztudott, hogy Bolyai János munkái elsősorban a geometriával kapcsolatosak, bár felsőbb éves hallgatóink tudják, hogy bizonyos geometriai problémák megoldásához elengedhetetlen az algebrában, kombinatorikában, analízisben való jártasság.

Az édesapa, Bolyai Farkas átgondolt, rendkívül mód-

szeres irányításával Bolyai János a matematika valamennyi területén imponáló biztonsággal mozgott már 13-14 éves korában. Ugyanakkor nem elégedett meg azzal, hogy a matematika tudományának évezredek eredményeivel megismerkedjen, méginkább érdekelt a még megoldatlan problémák köre. Ezek közé tartozik az euklideszi geometria nevezetes párhuzamossági axiómájának kérdése, s többek között az akkor még (XIX. század eleje) megoldatlan szerkesztési feladatok sora. Euklidesz óta matematikusok hada küszködött a triszekció (szögharmadolás), kockamegkettőzés (délsozi probléma), körnégyszögesítés problémájával kielégítő eredmény nélkül.

Miről is van szó?

Triszekció:

Kockamegkettőzés:

Körnégyszögesítés:

Osszunk fel egy tetszőleges szöget három egyenlő részre!

Szerkesszünk egy adott kockával kétszer akkora térfogatú kockát!

Szerkesszünk olyan négyzetet, amelynek területe megegyezik egy adott kör területével!

A szerkesztéseket euklideszi módon kell elvégezni!

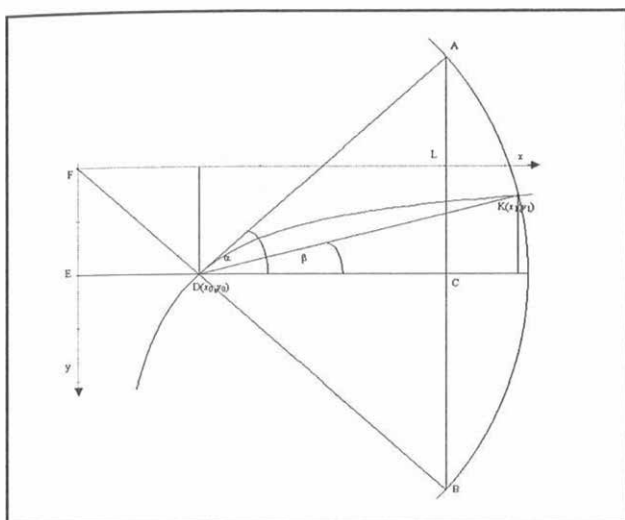
Mit értünk euklideszi szerkesztésen? Körzővel és vonalzóval az alábbi hat lépés (szerkesztési axiómák) véges számú alkalmazása lehetséges:

1. a vonalzóval két adott ponthoz illesztésével a pontokon átmenő egyenes megrajzolása;
2. adott szakasz körzőnyílásba vétele;
3. adott pont körül adott körzőnyílással kör rajzolása;
4. két metsző egyenes metszéspontjának megjelölése;
5. kör és egyenes metszéspontjainak megjelölése;
6. metsző körök metszéspontjainak megjelölése.

Ezeket a szerkesztési feladatokat (pl. Hippiász, Archimédész, Descartes, Newton próbálkoztak vele) euklideszi módon nem tudták megoldani, és azt sem tudták bizonyítani, hogy ez nem is lehetséges, csupán jó (a gyakorlati életben teljesen elfogadható) közelítő megoldások születtek. Egy ilyen közelítő megoldást adott a 17 éves (1820 eleje) Bolyai János is (akkor már a bécsi hadmérnöki akadémia hallgatója) a szögharmadolásra.

Nem is sokkal később Bolyai János az Appendix 43. paragrafusában - bár részletesen nem fejt ki - igazolja, hogy a kör négyszögesítése euklideszi módon nem végezhető el. Az, hogy egyik említett szerkesztés sem végezhető el euklideszi módon a modern algebra, közelebbről a Galois-elmélet segítségével nyert igazolást már a XIX.sz. közepe táján.

Bolyai János egyik kéziratában (lehet cetlinek is nevezni) így írja le az általa adott szerkesztés menetét:

Az ADB szöget EC-vel felezzük. Legyen

$$\overline{DE} = \frac{1}{2} \overline{DC}, \text{ a CE-re merőleges } \overline{EF} = \frac{1}{2} \overline{CA},$$

és húzzuk meg az FL \perp EC egyenest. Megrajzoljuk a D-n át az FL és FE aszimptotákkal rendelkező hiperbolát, ahol ez a D középpontú AB körívet metszi, ott AK ív =

$$\frac{1}{3} \overline{AB} \text{ ív.}$$

Ezzel a feladat valóban megoldott, hiszen nem kell egyebet tenni, mint az AK körívet B irányában a KB ívre még egyszer rámérni, miáltal az AB ívet és így az ADB szöget is három egyenlő részre osztottuk.

Bolyai eljárásának helyességét nem igazolja, legalábbis nem írja le, valószínű azért, mert egyrészt ő maga átlátta annak igaz voltát, másrészt mert nem kellett "elszámolnia" vele. A Bolyai irodalom egyöntetű véleménye - magam is osztozom azzal -, hogy munkái sikertelenségének egyik oka azok rendkívüli tömörsége, szűkszavúsága. Még a matematikában járatos olvasónak is komoly erőfeszítés azok követése, megértése.

Lássuk most az eljárás igazolását!

Tekintsük az FL és FE félegyenéseket egy koordináta-rendszer x, illetve y pozitív féltengelyeinek! Legyenek $(x_0; y_0)$ a D, $(x_1; y_1)$ a K koordinátái, valamint az ADB szög = 2α , a KDC szög = β , és $DA = 2r$!

Ezek szerint a hiperbolánk (valós és képzetes tengelyei merőlegesek egymásra) egyenlő oldalú. Az ilyen hiperbola egyenlete (1) $x \cdot y = c$ alakú.

Mivel a $D(x_0; y_0)$ rajta van a hiperbolán, koordinátái kielégítik annak egyenletét, azaz:

$$(2) \ x_0 y_0 = c. \text{ Ekkor az (1) - (2): } x \cdot y - x_0 y_0 = 0$$

egyenlőséghez jutunk.

Az ábráról a következők olvashatók le:

$$\cos \beta = \frac{x_1 - x_0}{2r} \Rightarrow x_1 = x_0 + 2r \cdot \cos \beta$$

$$\sin \beta = \frac{y_0 - y_1}{2r} \Rightarrow y_1 = y_0 - 2r \cdot \sin \beta$$

Mivel a $D(x_1; y_1)$ pont rajta van a hiperbolán, koordinátái kielégítik az egyenlőséget, azaz:

$$x_1 \cdot y_1 - x_0 \cdot y_0 = 0$$

Az x_1 -re és y_1 -re kapott értékeinket ide beírva:

$$(x_0 + 2r \cos \beta)(y_0 - 2r \sin \beta) - x_0 \cdot y_0 = 0$$

$$x_0 y_0 - 2r \cdot \sin \beta \cdot x_0 + 2r \cdot \cos \beta \cdot y_0 - 4r^2 \sin \beta \cdot \cos \beta - x_0 y_0 = 0$$

$$\therefore 2r (r \neq 0)$$

$$y_0 \cdot \cos \beta - x_0 \cdot \sin \beta = r \cdot 2 \sin \beta \cdot \cos \beta$$

$$y_0 \cdot \cos \beta - x_0 \cdot \sin \beta = r \cdot \sin 2\beta$$

A szerkesztés menetéből adódik, hogy az FED háromszög hasonló a BCD háromszöggel, hiszen mindkettő derékszögű, befogóik aránya 1:2. Ebből következik, hogy EDF szög = CDB szög, ami azt jelenti, hogy F, D és B pontok egy egyenesre illeszkednek.

Innen jön, hogy CDB szög = EDF szög = DFL szög = és

$$\frac{\overline{FD}}{\overline{DB}} = \frac{1}{2} \frac{\overline{DF}}{\overline{DB}} = r.$$

DFL szögre (=α) a D koordinátái alapján:

$$\cos \alpha = \frac{x_0}{r} \Rightarrow x_0 = r \cdot \cos \alpha$$

$$\sin \alpha = \frac{y_0}{r} \Rightarrow y_0 = r \cdot \sin \alpha$$

Ezeket az összefüggéseket

$$y_0 \cdot \cos \beta - x_0 \cdot \sin \beta = r \cdot \sin 2\beta$$

egyenletbe

helyettesítve:

$$r \cdot \sin \alpha \cdot \cos \beta - r \cdot \cos \alpha \cdot \sin \beta = r \cdot \sin 2\beta$$

$$\sin \alpha \cdot \cos \beta - \cos \alpha \cdot \sin \beta = \sin 2\beta$$

Az ismert trigonometrikus azonosság alapján:

$$\sin(\alpha - \beta) = \sin 2\beta$$

Innen $\alpha - \beta = 2\beta$, azaz $\alpha = 3\beta$.

Ezek alapján: egyrészt ADK szög = $a - b = 2b$, másrészt ADB szög = $2a = 6b$, tehát ADK szög = 1 ADB szög. Ezzel az eljárás helyességét igazoltuk.

2002-ben a Bolyai Napok tudományos ülészakán Vojtek Szonja és Kovács Bodor Máté (12.a osztályos tanulók) tartottak előadást Bolyai János szögharmadolása címmel. Lényegében ezt az előadást adja közre Rozgonyi István.

Út a jövőbe

(Az angol-magyar két tannyelvű képzés indításának előkészületei a 2001/2002. tanévben)

Előző Évkönyvünkben tájékoztattuk a kedves Olvasót a képzés előkészületeinek **első fázisáról**. Azokról a szakmai - módszertani - szervezési szakaszokról, amelyek során nevelőtestületünk átgondolta, megvitatta az indítandó képzéssel kapcsolatos legfontosabb kérdéseket, meghozta döntését, és kérte a fenntartótól a képzés indításának lehetőségét, amelynek eredményeként 2001 januárjában megszületett az önkormányzati határozat a négyosztályos angol-magyar két tanítási képzés indításáról iskolánkban.

A **2001/2002. tanévben** végleg nyilvánvalóvá vált, milyen komoly munkát jelent a tantestület számára a képzésre való konkrét felkészülés. Ez az év a különböző tantárgyakat tanító kollégák számára a **szakmai-módszertani felkészülést** jelentette, amely tapasztalatcserékben, óralátogatásokban realizálódott egyrészt; tantervek, tankönyvek, segédanyagok összegyűjtésében és tanulmányozásában öltött testet másrészt.

Ezt követte a **helyi tanterv kidolgozása**, melyhez megvásároltuk a szolnoki Varga Katalin Gimnázium által elkészített tanterveket, ennek segítségével formáltuk meg egyedi helyi tantervünket a választott célnyelvű tantárgyakból (történelem, matematika, fizika, biológia), valamint angol nyelvből. Majd folytatódott a szaknyelvi felkészülés és **önképzés**, az egyes **tantárgyak metodikájának** átgondolása és kidolgozása.

A **legnagyobb gondot** talán az jelentette, hogy nem tudtuk bizonyosan, mennyire lesz homogén a beiskolázandó tanulók felkészültsége, milyen szintű lesz az idegennyelv-ismeretük.

Némi tájékozódási pontot jelentett az **előkészítő tanfolyamon** dolgozó csoportok tudásszintjének vizsgálata, melyet a csoportot vezető tanárok időről időre bemértek. A **nyelvi szintek** vizsgálatához nagy segítséget jelentett az iskolánkban francia nyelvből évek óta folyó ún. **"portfolió"** kísérlet kapcsán megismert, nyelv-

vi szinteket meghatározó, az Európa Tanács ajánlásával készült, valamennyi nyelvre érvényes követelményrendszer. Ennek ismeretében alakítottuk ki a jövőendő tanítványainktól elvárható nyelvi felkészültség mércéjét, s állítottuk össze a felvételi feladatsorokat.

2001 augusztusában egy intenzív, táborozással egybekötött nyelvi szakasszal megkezdtük **58 tanuló nyelvi felkészítését**, bízva abban, hogy közülük sokan lesznek majd tanítványaink a következő tanévtől akár a két tanítási képzésben, akár más képzési formában. A tanfolyamon szerzett tapasztalatok alapján folyamatosan egészítettük ki a kidolgozás alatt álló tanterveket, tantárgyi programokat. (Az előkészítő tapasztalatait Évkönyvünk lapjain is összefoglalták kollégáink).

Az indítandó képzésről igyekeztünk **folyamatosan tájékoztatni** a város és a megye nyolcadik osztályos tanulóit, megragadtunk minden olyan lehetőséget, amely információ hordozó lehet, hogy kellő részletességgel szerezzenek tudomást az érintett diákok, szülők és osztályfőnökök a megyében új képzési formaként megjelenő angol-magyar két tanítási képzésről. Az **egyedisége** abban áll egyrészt, hogy a Pásztón oktattott francia mellett megjelent az angol nyelv is a megyei palettán; másrészt abban, hogy négy évfolyamos képzést terveztünk, vagyis a nyelvi előkészítő ún. "nulladik" év nem része a programnak, tehát a bejutás alapfeltétele a nyelvi előképzettség angol nyelvből.

Székyné
Sztrémi Melinda
igazgató

A széleskörű tájékoztatás ellenére tapasztaltuk, hogy **sok a félreértés**, az előítélet, a fél-információ, a pontos ismeret hiánya a kétnyelvű képzéssel kapcsolatban. Többször tapasztaltuk, hogy az új helyett bátrabban választják a tanulók a jól bevátnak, megszokottnak ítélt képzési formákat, még akkor is, ha nyilvánvaló az új előnye, és a diák is alkalmas lenne a magasabb követelmények teljesítésére.

A tanév kétségkívül legizgalmasabb része a jelentkezési lapok beérkezésének időszaka volt.

Néhány adat a keretszámokból, a jelentkezőkről, a felvettekről:

- a beiskolázás tervezésekor **egy** indítandó osztályra (30 főre) kaptunk engedélyt,

- a képzésre jelentkezett **42 tanuló**,

- a felvételi bizottság döntése alapján 17 tanulót találtunk alkalmasnak a jövőbeni ismeretek eredményes elsajátítására;

- az általunk tartott előkészítő tanfolyamon **58 fő** vett részt,

- közülük iskolánkba adta be jelentkezési lapját **41 tanuló**,

- a két tanítási nyelvű képzésre vettünk fel közülük **15 diákot**.

A képzésre bekerült tanulók általános iskolák szerinti megoszlása is tanulságos:

- **Kodály Z. Ált. Isk., Salgótarján - 7 fő,**

- **Gagarin Ált. Isk., Salgótarján - 4 fő,**

- **Petőfi S. Ált. Isk., Salgótarján - 2 fő,**

- **Bátki J. Ált. Isk., Salgótarján - 1 fő,**

- **Bolyai J. Gimn., Salgótarján - 1 fő,**

- **Dornyay B. Ált. Isk., Salgótarján - 1 fő,**

- **Kármán J. Ált. Isk., Losonc - 1 fő.**

A felvételi megmértetés komoly feladat elé állította a tanulókat: matematikai, anyanyelvi tudásukat, logikai gondolkodásukat és természetesen angol nyelvi felkészültségüket kellett bizonyítaniuk az írásbeli és a felvételi vizsgákon.

A következő lépésben megterveztük a felvett

tanulók számára a **tantárgyi kínálatot**, összeállítottuk tanrendjüket, melynek eredményeként két tárgyat (matematika, történelem) kötelező jelleggel, kettőt (fizika, biológia) pedig fakultatív jelleggel, tehát egyedi választásuk szerint tanulhatnak diákjaink.

A 9. évfolyamon igen magas (9 óra) a célnyelvből (angol) a **heti óraszám**, a matematikát 4 órában, a történelmet 3 órában, a fizikát 2 órában, a biológiát 1 órában kínáljuk hetente.

A képzést **valóban két tanítási nyelvűre** terveztük a szó szoros értelmében, amennyiben a célnyelvű órákon mindkét nyelven (angol, magyar) elsajátíthatják a tanulók az ismereteket, így nem kerülnek majd hátrányba a magyarországi felsőoktatási felvételi vizsgákon azokkal a társaikkal szemben, akik nem ebben a képzési formában tanultak a középiskolában, hiszen a szaknyelvi terminológia mindkét nyelven a birtokukban lesz. Ehhez járul még az a lehetőség, hogy a felvételi tantárgyaikat - amennyiben igénylik - magyar nyelven tanulhatják a 11 - 12. évfolyamon az emelt szintű érettségire felkészítő órákon. S ugyanakkor a sikeres érettségivel felsőfokú állami nyelvvizsgát szerezhetnek, s nyithatnak önmaguk számára olyan távlatokat, amelyben nyitva áll az út a hazai és a külföldi felsőoktatási intézmények felé egyaránt.

17 diák és 6 tanár új utakon jár majd a 2002/2003. tanévben Salgótarjánban a Bolyai János Gimnáziumban, új perspektívát nyitva ezzel nemcsak önmaguk számára, de iskolájuk, városuk számára is.

Kíváncsian várjuk együttműködésük eredményét, s példájuk nyomán az új kihívásokat bátran vállaló követőket: tanárokat és diákokat egyaránt.

Hitünk szerint ez az út is egyike lehet a salgótarjáni diák számára az új Európába vezetőnek.

"...Európában a magyarok az egyetlen nép, amelynek szomszédai közt nincsenek nyelvi rokonai. Európában ők a legmagánosabbak."

Arthur Koestler 1933.

Cél: az európai szintű nyelvi képzés

A harminchat éves Bolyai János Gimnázium alapítása óta az innovatív szellemi, alkotó pedagógiai műhelymunka színtere. Nevelőtestületének tagjai mindig is a térség legjobbjai közé tartoztak; szakfelügyelők (szaktanácsadók), szakmájukban meghatározó pedagógusok, jeles művészek, nagy tapasztalattal rendelkező tanárokból állt.

Az iskolában folyó műhelymunka itt sohasem volt öncélú tevékenység. Fennállása óta fő célkitűzése a diákok felsőfokú tanulmányokra történő felkészítése. Ennek a kezdetektől magas színvonalon tett eleget, a végzősök több mint 90%-a nyert felvételt a választott főiskolára, egyetemre. Az eredményességet jelzik a különböző műveltségi, tanulmányi és sportversenyeken elért kimagasló sikerek is.

Tudjuk, hogy e mögött tudatosan irányított, szervezett és ösztönzött öntevékenységen alapuló munka van - tanárok és diákok részéről egyaránt.

Az iskola közössége az alapítás óta folyamatosan keresi az új és eredményesebb oktatási formákat, módszereket. Az intézmény létrejöttét követő évben már tagozatos osztályok indulhattak matematikából, majd más természettudományos tantárgyakból, idegen nyelvekből. Később speciális tantervű osztályok, és a fakultációs oktatás biztosították a magasabb minőséget.

Jövőre tízéves lesz a 6 osztályos képzés, nyolc éve indult a felsőfokú szakképzés ma már több szakmában.

Az idegen nyelvi képzés mindig a kiemelt feladatok közé tartozott az iskolában. Abban, hogy Salgótarján Önkormányzata a két tanítási nyelvű képzés Bolyai János Gimnáziumban való indítása mellett döntött meghatározó szerepe

volt az iskolában a magas színvonalon folyó idegen nyelvi képzésnek, az e területen a felmutatott sikereknek és eredményeknek. A tagozatos nyelvoktatás, a tömbösített oktatás, a haladó idegen nyelvi csoportok, a két idegen nyelv oktatása magas óraszámában, az idegenvezető-hostess képzés bevezetése magas nyelvi óraszámával, a portfóliós kísérlet, a hosszú távú iskolai idegen nyelvi program kidolgozása: mindezek együtt biztosítják, hogy az iskolából kikerülő diákok jól megalapozott, magas színvonalú nyelvismerettel folytathatják tanulmányaikat.

Mára a végzős tanulók 70%-a középfokú, számosan felsőfokú állami nyelvvizsgával rendelkeznek. Az Európa Unióhoz történő csatlakozás küszöbén ez nem kevés útravaló a további boldogulásukhoz.

Szimbolikus jelentése van annak, hogy a város közgyűlése az új évezred 1. számú határozatában rendelkezett a két tanítási nyelvű képzés bevezetéséről. Ez a fejlesztés nem csak az iskola életében, a város jövőjét illetően is meghatározó jelentőségű.

Az önkormányzat a képzési programot az általa inspirált gazdasági fejlődés és annak humán feltételei megvalósítása érdekében vállalta fel. Ezzel szerettük volna mintegy igazolni azt, hogy

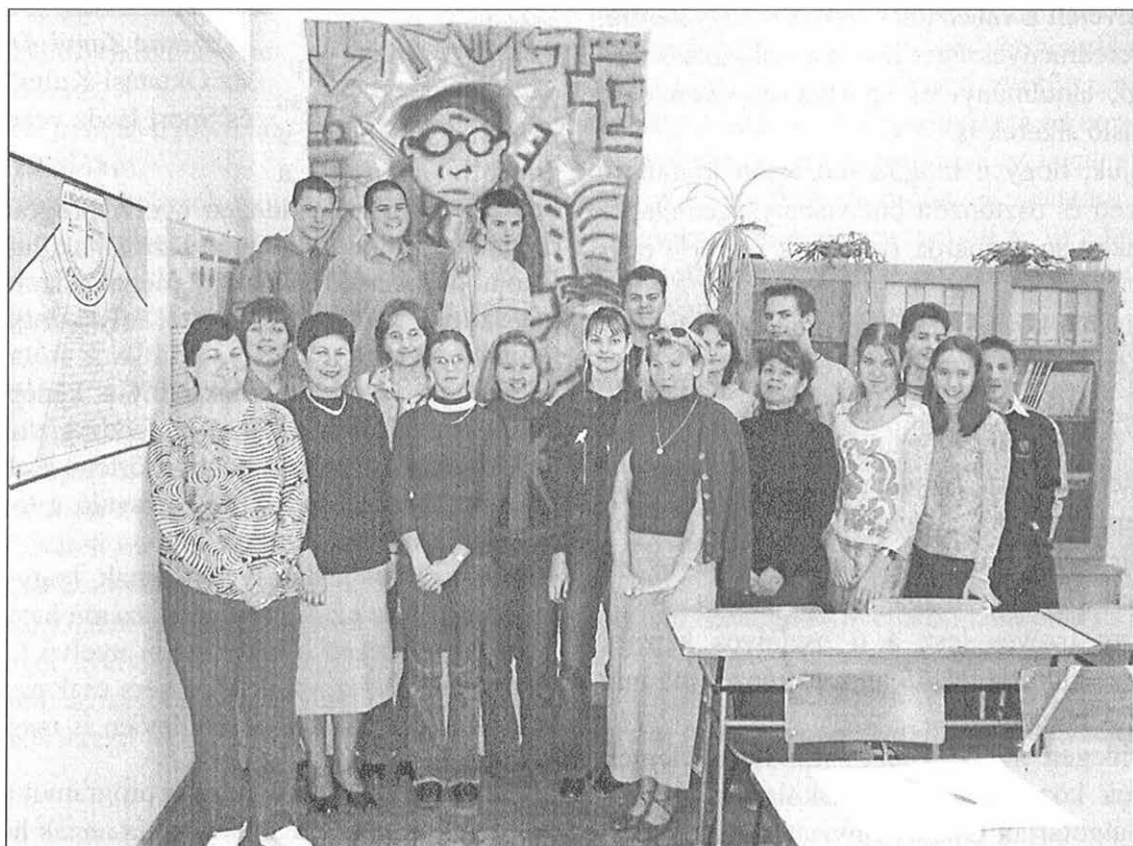

Szücsné Zagyai Anna
az Oktatási-Kulturális
és Sport Iroda vezetője

részünkről a korszerűsítés, a városi fejlődés irányába mutató innovatív tevékenység mindenkor megérdemli és megkapja a támogatást.

Természetesen örülünk annak, hogy ez a fejlesztés megkezdődött, de jól tudjuk, hogy az óhajtott cél eléréséig még sok munkára van szükség. Amelynek eredményeképpen sokoldalúan képzett, biztos nyelvi tudással rendelkező fiatalok kerülnek ki az intézményből, olyanok, akik tudásukkal versenyképesek lesznek az Európai Unió munkaerőpiacán is.

Ehhez kívánok jó kedvet, jó egészséget és kiemelkedő eredményeket tanármak, diáknak, az egész "bolyais" közösségnek.

Az első két tanítási nyelvű osztály - tanárok és diákok

Számszerűen az új két tanítási nyelvű képzésünkről

A két tanítási nyelvű képzés első fázisa a 2000/2001-es tanévben indult. Ekkor tettük az első előkészületeket a képzés beindítása irányába. Ez a tanév teljes egészében az igényfelmérés, tájékozódás, kapcsolatrendszer kiépítése jegyében telt.

A 2001/2002-es tanévben indultak az első olyan nyelvi csoportok, amelyek - önkormányzati finanszírozással - a képzésre való felkészülést-felkészítést tűzték ki célul.

Az induló évben négy hetedik osztályos és négy nyolcadik osztályos csoport alakult. A csoportok előzetes tudásfelmérés alapján jöttek létre. Egy minimális angol nyelvtudás mindenképpen szükséges volt a bekerüléshez. A csoportok közül a négy nyolcadikos és két hetedik a Bolyai János Gimnáziumban, két hetedik osztályos (egyébként is a Gagarin iskola tanuló) pedig a Gagarin Általános Iskolában. A terv az volt, hogy a két intézmény párhuzamosan készítse fel a tanulókat a felvételire és a majdani képzésre.

Az iskolában szervezett nyelvi előkészítő-rendszer, a leendő két tanítási nyelvű képzés elvárásainak próbált eleget tenni. Az akkori nyolcadikosok ún. intenzív képzést kaptak. Ez azt jelentette, hogy a tanév indításakor (2001 augusztusában) egyhetes, bentlakásos nyelvi táborban vettek részt, ahol 40 órában, 12-13 fős csoportokban kaptak alapos nyelvi felkészítést. Ezt folytatva, a tanév során heti 2x3 órában délutánonként és havonta egy-egy alkalommal (szombatonként délelőtt) 5 órában gazdagíthatták nyelvi tudásukat.

A négy csoport összlétszáma 58 fő volt. Többségük nem szándékozott az új képzésben részt venni, csak "éltek a lehetőséggel". 2001 augusztusában a megkérdezettek közel 25%-a jelezte stabil vagy kétséges szándékát a felvételire. 75%-uknak teljesen más elképzelése volt.

A két tanítási nyelvű képzésre végül is 34-en jelentkeztek. A 34 jelentkezőből 20-an jártak a nyelvi előkészítőbe, 14-en nem. A jelentkezők közel 65%-a felelt meg a követelményeknek, azaz 22 tanuló. Néhányat közülük más két tanítási nyelvű iskolába, más városba is felvettek. Néhányan pedig megváltoztatták eredeti szándékukat. Így az induló létszám 17 lett a 2002/2003-as tanévben. A két tanítási nyelvű képzésben részt vevő jelenlegi 17 tanulóból 13 előkészítő volt, 4 pedig nem.

A felvételi eljárás során angol nyelvből (írásbeli és szóbeli), magyar nyelvből és matematikából (írásbeli) kellett megfelelni a jelentkezőknek. Összesen 190 pontot gyűjthettek össze oly módon, hogy az angol nyelvi teljesítmény 40%-ban, a matematikai és a magyar nyelvi teljesítmény együtt 60%-ban járult hozzá a végső pontszámhoz. Az így kialakult rangsor szerint kerültek be a jelöltek a képzésre.

A felvettek közül a legjobban teljesítő felvételiző 82,5%-ot, a legkevesebb 48,93%-ot ért el. A hagyományos tantárgyakon kívül még gondolkodási képességet mérő tesztet is kitöltöttek a jelentkezők. Ennek eredménye azonban nem számított be a rangsor kialakításába. Itt (a felvételt nyerteket tekintve) a legjobb teljesítmény a 81,82% volt, a legrosszabb 30,3%. Talán nem meglepő módon - teljesen más rangsort adva eredményül, mint a tárgyi tudásuk.

Viszoczky Zsuzsanna
tagozatvezető

Angol nyelvi előkészítő tehetséggondozó program a Gagarin Általános Iskolában

**Feketéné
Mikes Éva**

munkaközösség-
vezető

Elő idegen nyelv tudása nélkül számunkra nem létezik európaiság, s e nélkül gyakorlatilag kizárt, hogy az európai oktatási rendszerekbe bekapcsolódhassunk. Szükséges tehát, hogy a fiatalok megalapozott és hasznosítható nyelvtudással kerüljenek ki az iskolákból, hogy a nemzetközi tudományos, gazdasági és kulturális életben is megállják a helyüket. A jó alapok megszerzése és a színvonalas iskolai nyelvoktatás hozzájárul ahhoz, hogy a középiskolában eredményesebb legyen a nyelvtanulás. Egyre több területen elvárható, sőt előírt követelmény, hogy az angol nyelvet magas szinten beszéljék.

Iskolánk idegen nyelvi munkaközösségének tagjai is ezt vallják, ezért 2000 őszén örömmel fogadtuk a lehetőséget, hogy az Önkormányzat és a Pedagógiai Intézet kezdeményezésére és támogatásával mi is bekapcsolódhattunk a tehetséggondozó programba. Az angol nyelvi előkészítő foglalkozások a Bolyai János Gimnázium két tanítási nyelvű osztályának indításához teremtették meg az előfeltételeket.

A 2000/2001-es tanév a tervezés, előkészítés időszaka volt. Mivel ez a program újszerű volt mindkét iskola számára, elképzeléseinket többször egyeztetttük a gimnáziumban tanító angol szakos kollégákkal. Rendszeresen tartottunk megbeszéléseket, ahol meghatároztuk céljainkat, majd iskolánként kidolgoztuk a programot, mely a két év anyagát, tematikáját foglalja magában. A feladatok elosztása során megállapodtunk, hogy a 2001/2002-es tanévben a Gagarin Iskolában két hetedik csoportot indítunk saját tanulóinkkal, majd a 2002/2003-as tanévtől hetedik és nyolcadikos csoportokkal is dolgozunk.

Az első év tapasztalatai alapján elmondható,

hogy ezek a tehetséggondozó foglalkozások hasznosak a programban résztvevő tanulók számára. Céljaink közül a legfontosabbnak tartjuk, hogy a tanulók nyelvtanulás iránti pozitív hozzáállása elmélyüljön. A feladatok ösztönzik őket az angol nyelven való kommunikációra, ehhez megpróbálunk olyan légkört teremteni, amelyben önbizalmuk fokozatosan fejlődik. A feladatok során a tanulók életkoruknak és egyéniségüknek megfelelően sajátíthatják el az idegen nyelv tanulásának célravezető módszereit. A társalgási témák feldolgozása során ügyelünk arra, hogy az angol nyelv jellegzetes hangjainak képzését, mondatdallamának, ritmusának és hangsúlyozásának helyes módját sajátítsák el. A kommunikációs készség fejlesztésében arra törekszünk, hogy életkori sajátosságuknak megfelelő témában tudjanak írásban és szóban véleményt nyilvánítani, beszélgetést kezdeményezni, folytatni és az angol nyelvet a hétköznapi beszédhelyzetekben használni. A foglalkozások során alkalma van a tanulóknak a más műveltségi területeken szerzett készségeiket és ismereteiket is idegen nyelven alkalmazni, valamint az idegen nyelven szerzett tudást, ismereteket más tantárgyak tanulása során is hasznosítani.

Az elsajátítandó, illetve bővítendő ismereteket a hétköznapi élet társalgási témáihoz igazítjuk. A személyi adatok, külső megjelenés leírása, az iskola világa, étkezés, bevásárlás, ruházat, divat, családi élet, lakás, egészség, betegség, egészségmegőrzés, időjárás, napirend, természet, természeti környezetünk, közlekedés, utazás, szabadidő, szórakozás, hobbi, ünnepek, emberi kapcsolatok, stb. témakörei segítségével alakítottunk ki fejlesztendő területeket, melyeket öt nagy csoportba soroltunk.

Mindegyik foglalkozási területnek egy-egy kolléga a gazdája:

Székrenyesné Csaba Zsuzsanna	nyelvtan
Ormainé Balogh Andrea	szókincesfejlesztés
Karakasev Éva	kultúra és történelem
Feketéné Mikes Éva	irodalom, dráma
Suba Marianna	társalgás

Előkészítő tanfolyam a két tanítási nyelvű képzésre

Gedőcziné Berger Mária
angoltanár

A gyakorlati felkészülés a két tanítási nyelvű osztály beindítására 2001. augusztus végén egy tóstranditáborral kezdődött, ahol egy hétnyi napi nyolc órában igen erőteljes, intenzív képzést kaptak azok a nyolcadikos gyerekek, akik a felvételi szűrőjén átjutottak. Majd a

tanév beindulásával párhuzamosan számukra négy csoportban szerveztünk tanfolyamot, ahol az intenzitás ugyan kisebb, de a lelkesedés töretlen volt a gyerekek körében. A tananyagot húsz hétre lebontva, végcélként a kétannyelvű felvételi követelményeit szemünk előtt tartva vezettük a foglalkozásokat négyen a tantestületből: Viszoczky Gabriella, Zsiveráné Fekete Borbála, Kiss Ernőné és Gedőcziné Berger Mária.

Nem volt könnyű időszak, hiszen a húsz hét helyettesítette azt a nulladik évfolyamot, ahol más intézményekben a felkészítést végzik. Gyerektől és tanártól egyaránt nagy erőfeszítést, kitartást igényelt a munka délutáni órákon hetente kétszer 135 percen a rendes napi iskola után és havonta egyszer szombatonként délelőtt 5 órában..

Megérte? Igen. Ezt a választ igazolja, hogy a két tanítási nyelvűbe zömében - 88 %-ban - az előkészítőn résztvevő gyerekek kerültek be, a többiek pedig közel 60 %-ban szintén iskolánk tanulóivá váltak. Másrészt kell-e jobb bizonyíték az igenlő válasz alátámasztására mint a következő néhány vélemény a résztvevő gyerekek köréből. Az alábbi kérdésekre adott válaszokból válogattam: Miért volt jó az előkészítő? Hogyan és mit tudsz hasznosítani a tanultakból?

1. "Mert a témák, amiket tanultunk élesen el voltak választva, így mélyebben meg tudtuk tanulni. Kis létszámú csoportokban voltunk, így tanáraink jobban oda tudtak ránk figyelni, és megbeszéltük, ami nem ment." "Valójában rengeteg dolgot tanultam, ami hasznomra válik. Emellett tisztázta bennem azt az érzést, hogy tényleg ide akarok jönni tovább tanulni." "Rengeteget tanultunk, fejlődött a kiejtésem, és a csoporttársaim is aranyosak voltak. Tanárnővel a lehető legjobban megértettük egymást. Szuper órák voltak! Az egész nagyon jó volt."

8-os előkészítő csoport

2. "Majdnem mindent. Nagyon jól elmagyarázták a nyelvtant, itt a kéttannyelvűben sok dolgot már csak ismételni kell. Nagyon hasznos volt." "Mivel az iskolában csak két évig heti két órában tanultam angolt, szükség volt az előkészítőre ahhoz, hogy angol tagozatra jöhessenek a Bolyaiba." "Az előkészítő alatt szinte majdnem annyit tanultam, mint a nyolc év alatt együttvéve. Rengeteg új szót tanultam

meg. Általános iskolás tanárunk szinte soha nem beszéltetett minket, de az előkészítő alatt a beszédképességem is sokat javult." "Rengeteg mindent, angol tudásom jó része innen származik. Főleg a szövegek és az olvasási feladatok voltak hasznosak, mert gyarapodott a szókincsünk." "Nőtt a szókincsem és könnyebben, felszabadultabban tudom beszélni az angolt."

Előkészítő kurzus hetedikeseknek

Batkiné Tótok Katalin
angoltanár

son kiderült, hogy - ami ma már nem meglepő - sokféle nyelvi előképzettséggel állunk szemben.

Az egyik csoport tanára Szabóné Básti Csilla tanárnő, a másik csoporté Batkiné Tótok Katalin tanárnő. Az általunk összeállított két kurzuskönyv egyikét az első félévben, a másikat a második félévben vettük át a gyerekekkel. A könyvek tudatos felépítése - szóbeli témakörök és nyelvtani feladatok havi lebontásban - koncentrált, gyors tempójú munkát kívánt gyerekektől és tanároktól egyaránt. Célunk volt az is, hogy kövessük az év menetét, azaz a témakör-

rökbe beépített civilizációs, kulturális anyagokkal az aktuális eseményekhez (pl. ünnepek) kapcsolódjunk, és fokozottan bővítsük a tanulók szókincsét, törekedve ezzel arra is, hogy az idő előrehaladtával homogénebb legyen a csoport.

A tananyag elsajátítását heti 2x2 órában végeztük (hétfői és csütörtöki napokon), illetve minden hónapban beillesztettünk egy szombat délelőtti 4 órás rendszerező, ismétlő, kiegészítő foglalkozást. Ez a szerkezeti felépítés intenzív tanulást jelentett, és sokuknak igen megterhelőnek bizonyult. Rendszeres, hivatalos eredményfelmérést nem terveztünk, a hatékonyság miatt azonban jónak bizonyult, hogy időnként mégis beiktattunk egy-egy számonkérést: "Nézzük meg, hol is tartunk!"

A diákok közül azok, akik komolyan, felelősséggel csinálták végig ezt az évet, hasznosnak találták a közös munkát. Úgy érezték, jobban teljesítenek hónapról hónapra mind az előkészítő, mind a saját általános iskolájukban folyó angolórákon. Sajnos ezt az eredményt nem sikerült mindenkinek elérni. Az év vége felé igyekeztünk ezt tudatosítani bennük, és arra biztattuk őket, hogy a nyolcadikos foglalkozásokon tartsák meg jó eredményeiket, vagy éppen törekedjenek a jobb, pontosabb tanulásra.

Minőségfejlesztés a Bolyai János Gimnáziumban

Iskolánk, a Bolyai János Gimnázium 2000 márciusában az elsők között pályázta meg az Oktatási Minisztérium által kiírt COMENIUS 2000 Közoktatási Minőségfejlesztési Programot, és a sikeres pályázat útján megkezdte a program I. intézményi modelljének, a „Partner-központú működés” modell kiépítését.

A több mint 1000 pályázóból csak 320 intézmény kezdhette meg a Comenius I. modell kiépítését, közöttük is az óvodák és általános iskolák lényegesen nagyobb arányban, a középiskolák kisebb százalékban voltak jelen. Ezért természetesen nagyon örültünk a sikeres pályázatnak.

Milyen célok és motivációk vezérelték a tantestület döntését a pályázatban való részvételre?

- Iskolánk fennállása óta elkötelezte magát a minőség iránt.
- Az iskola szellemiségét mindig is a hagyományok őrzése és tiszteletben tartása és ugyanakkor a mindig megújulni akarás, az innovatív gondolkodás jellemezte, így teremtődött meg sajátos arculata.
- Már 1992-ben elkészült ennek írásos megfogalmazása is. „A minőség elvét tudatosan vállaló és teljesítő iskolák céltámogatására” címmel kiírt pályázatunk részeként.
- Az 1997-ben elkészített Pedagógiai Programunkban legfontosabb alapelveinket így fogalmaztuk meg:
 - o érték közvetítés és értékteremtés
 - o a minőségre való törekvés, az eredményesség és a versenyszellem kialakítása
 - o a folyamatos megújulás és útkeresés.
- Iskolánk az elmúlt 36 év alatt helyi és országos viszonylatban is elismerést kiváltó helyet vívott ki magának, a középiskolák, illetve gimnáziumok országos rangsorai, a felvételi és a versenyeredmények alapján.
- A város és Nógrád megye legeredményesebb középiskolájaként szeretnénk továbbra is maximálisan megfelelni a társadalmi igényeknek, szeretnénk minőségközpontú iskola maradni.

Mindezen elveinknek és fejlesztési elképzeléseinknek, innovatív törekvéseinknek a Comenius I. modell céljai megfelelték, ezért határozott úgy a tantestület, hogy a kötelező bevezetés előtt egy évvel, az elsők között pályázunk.

A „partnerközpontú működés” modell azt tűzi ki célul, hogy iskolánk jobban megfeleljen az „iskolahasználók”: a diákok, szülők, pedagógusok, a fenntartó igényeinek, nagyobb hangsúlyt kapjon partnereink véleménye, elégedettsége. Mindezeket a PDCA/SDCA ciklus elvének gyakorlati alkalmazásával lehet az iskola napi működési folyamataiba beépíteni.

A minőségfejlesztési munkához már 2000 áprilisában hozzákezdünk Bratinkáné Magyar Éva tanácsadó segítségével, aki az OKKER Pedagógiai Szolgáltató Intézet tanácsadója.

A minisztérium háromoldalú szerződést kötött velünk (Oktatási Minisztérium - tanácsadó - Bolyai János Gimnázium).

Megalakult a hét fős minőségfejlesztési csoport, az ún. támogató szervezet, amely a munka országrészét végezte és irányította a tantestület minőségfejlesztési munkáját.

Természetesen az intézmény vezetése és a tantestület is elkötelezte magát a minőségbiztosítás iránt, hiszen ezt a programot csak közös akarattal és munkával lehet megvalósítani.

Iskolánk igazgatója, Székyné Sztrémi Melinda - intézményvezetői nyilatkozatának megfelelően - anyagilag kiemelten támogatta és jelenleg is támogatja a minőségfejlesztési csoport munkáját.

Bulyovszkyné Borók Edit
programfelelős

Az eltelt 2 év legfontosabb eseményei és eredményei:

- A minőségfejlesztési csoport 2000 szeptemberében kidolgozta a 2002 márciusáig szóló, hat szakaszból álló **Munkatervét** és megkezdte annak végrehajtását.
- **A 2000/2001-es tanévben** az első négy szakasz feladatait teljesítettük:
 - o elvégeztük nyitott önértékelésünket (helyzetelemzés), feltártuk belső intézményképünket
 - o meghatároztuk közvetlen és közvetett partnereinket
 - o megtörténtek a partneri elégedettség- és igényfelmérések - első körben a diákok, szülők és a fenntartó véleményére voltunk kíváncsiak; a pedagógusokkal klímateszt felmérést végeztünk
 - o összegeztük és elemeztük a partneri véleményeket, majd ezek alapján meghatároztuk céljainkat, feladatainkat
 - o elkészítettük Intézkedési tervünket, amely 7 nagyobb területet fogott át
 - o a feladatok végrehajtására 7 kiscsoportot, ún. „minőségi kört” hoztunk létre (így a dolgozók kétharmadát bevontuk a munkába)
 - o az Intézkedési tervben meghatározott rövid- és közép távú feladatok nagy részét megvalósítottuk, a hosszú távú feladatok folyamatban vannak
- **A 2001/2002-es tanévben** teljesítettük az V. és VI. szakasz feladatait:
 - o értékeltük az Intézkedési terv végrehajtását
 - o elvégeztük az ismételt partneri igény- és elégedettség méréseket, elvégeztük azok elemzését és az első méréssel való összehasonlítást
 - o elvégeztük irányított önértékelésünket, meghatároztuk céljainkat és elkészítettük Intézkedési tervünket
 - o elkészítettük az intézményi Záró beszámolót a Comenius I. modell kiépítéséről (2002. március végén), amit a Programigazgatóság elfogadott és sikeresnek ítélt.

- Minőségfejlesztési munkánk fontos mérföldkövének tekintettük a helyszíni szemlélt - monitoring vizsgálatot, amelyre iskolánkban 2001. október 24-én került sor. A helyszíni szemle az addig végzett munkánk értékelése volt a beküldött dokumentumok, illetve a személyes interjúk alapján, és egyúttal a szerződés teljesítésének ellenőrzése is. Az erről készült **jelentés** igen pozitívan értékelte iskolánk minőségfejlesztési munkáját, aminek nagyon örültünk.
- Minőségfejlesztési munkánk bevezető szakasza sikeresen lezárult. Ennek elismeréseképpen a 2002. október 1-jén tartott regionális záró konferencián oklevelet vehettünk át.

Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani tanácsadónknak, *Bratinkáné Magyar Évának*, aki szaktanácsaival, továbbképzéseivel nagyon sokat segített abban, hogy sikeresen járjuk végig ezt a nehéz ösvényt.

Ugyancsak köszönet illeti meg az OKKER Pedagógiai Szolgáltató Intézetet a tőlük kapott szakirodalom és segédanyagok kidolgozásáért, amelyek nélkül talán el-eltévedtünk volna útközben.

A Comenius 2000 minőségfejlesztési program mint rendszer is „vizsgázott” ebben a két évben. A magyar közoktatás a program méretében, a benne résztvevők számában példát mutatott Európában.

Úgy gondoljuk, hogy munkánk abból a szempontból is sikeres volt, hogy hozzájárulhatott a minőségfejlesztési program továbbfejlesztéséhez.

Minőségfejlesztési munkánk eredményei, hatásai az iskolai életre:

- a Pedagógiai Programunkat „minőségfejlesztői szemmel” nézve dolgoztuk át, mert objektívebben tudtuk feltárni az iskolában folyó pedagógiai munkát
- nagyobb hangsúlyt kapott a partnerekre való odafigyelés, rendszeressé vált véleményük kikérése

- partnereink elégedettsége nőtt munkánkkal kapcsolatban
- legújabb fejlesztésünk: az angol két tanítási nyelvű képzés előkészítése és bevezetése szorosán kapcsolódik minőségfejlesztő munkánkhoz
- körvonalazódtak a legfontosabb javítandó területek, tudatosabbá vált, hol kell változtatni, ugyanakkor megerősítést nyert, mi az, ami-ben jók vagyunk
- a csoportmunka a tantestületen belül új aspektussal bővült
- előrelépés történt iskolánk esztétikai állapotának javítása terén (anyagforrások hiányában azonban nagy felújítási munkákra nem kerülhetett sor)
- az új módszerek megismerése segítheti szakmai - pedagógiai munkánkat, a pontosabb adminisztráció, a folyamatok, tevékenységek szabályzatba foglalása segítheti mindennapjainkat. Összegezve azt mondhatjuk, hogy a minőségfejlesztési munkába való bekapcsolódás megerősített és tudatosabbá is tett bennünket. Megerősített abban, hogy az évtizedekkel ezelőtt megkezdett minőségi munkánkat tovább kell folytatni abban a tudatban, hogy jó úton járunk.

Hisszük, hogy ma is igazak Arisztotelész szavai, amelyeket küldetésnyilatkozatunknak választottunk:

„Azok vagyunk, amit ismétlődően teszünk. A kiválóság ezért nem egy egyszeri cselekvés, hanem megtartás.”

OKLEVÉL

*Bolyai János Gimnázium
Salgótarján*

partnerközpontú oktatási intézmény részére,

*mely sikeresen kiépítette
a COMENIUS 2000 Közoktatási Minőségfejlesztési Program
I. intézményi modelljét.*

Budapest, 2002. szeptember 25.

Magyar Bálint
oktatási miniszter

Ahogyan mi ünnepeltünk...

80 éves Salgótarján. Egy város életében ez nem nagy kor, de az itt élők számára fontos, hogy méltóképpen ünnepeljék meg e jeles évfordulót. Városszerte különböző ünnepek, megemlékezések zajlottak végig az év során, melyekben iskolánk is részt vállalt kapcsolódó rendezvényeivel.

Pályázatokat hirdettünk, vetélkedőket szerveztünk, előadásokat tartottunk és kiadványaink jelentek meg. Versenyeinken részt vettek, pályázatainkhoz pedig csatlakoztak a város és a megye általános és középiskolai tanulói is.

Ezek a rendezvények felölelték az egész tanévet. Évkönyvünkben ezekből válogattunk ízelítőt adva a megvalósult programokból, felvillantva egy-egy eseményt, természetesen nem a teljesség igényével.

Ez a válogatás is azt mutatja, hogy változatos programok várták az érdeklődőket, tanárokat és diákokat egyaránt. A résztvevők száma pedig azt bizonyítja, hogy a meghirdetett rendezvények kedvező fogadtatásban részesültek.

Mi így emlékezünk meg városunk 80. születésnapjáról.

Kiss Ernőné
igazgatóhelyettes

Gebhardt Zsuzsanna 11d

Salgótarján várossá nyilvánításának 80. évfordulóján az irodalom munkaközösség "Az én városom" címmel pályázatot hirdetett formai és műfaji kötöttségek nélkül. Gebhardt Zsuzsanna 11.d osztályos tanuló dicséretet érdemlő írásában egy idős asszony veti papírra a múlt idő által megrostált személyes élményeit a város történetéről, emlékezetes, sorsfordító napjairól.

Nem is tudom, hol kezdjem, kedves naplóm, annyira régen volt. Egy élet, ami sajnos elszállt felettem, de nem tétlenül. Rengeteget dolgoztunk, küzdöttünk, míg eljutottunk idáig. Emlékszem, amikor elkezdődött 1922. január 27-ét írtunk.

A faluban nagy volt az izgalom, mindenki arról beszélt, hogy mi lesz délután. Fél háromkor már ott toporogtunk az acélgyári úton. Csak sutogni mertek az emberek, mégis nagy volt a zaj és a feszültség. Majd egyszerre elhallgatott mindenki, mert feltűnt az úton egy fekete autó. Kiszállt három férfi és egy nő, a várva várt Városi Tanács. Először ijedten végignézték a tömegen, majd egymás után bementek az épületbe. Mivel mi kint álltunk, csak később tudtuk meg a felröppenő hírekből, hogy mi is történt odabent. Pontosan az, amit addig csak sejtettünk... és reménykedtünk benne. Az acélgyári olvasókör nagyteremben Salgótarját rendezett tanácsú városi rangra emelték.

Apámmal álltunk a sorban, én 17 éves lehettem. (1905. november 26-án születtem Tarján faluban. A bábaasszony segített a világra, hisz nem volt orvos a környéken. Anyám fiút akart, mert már 3 lánya volt, de engem sem szeretett kevésbé, mint a testvéreimet. Én voltam a 14000. lakos a faluban.) Akkoriban a magamfajta fiatal lányok is értették a politikát, mert mindenkinek a családjában volt férfi, akit elvittek katonának, s bár minket csak "háztartásbeli"-nek hívtak, azért még megvolt a magunkhoz való eszünk és a saját véleményünk. Az értékrendet nem centivel mérték, s mindenki megpróbált a

Az én városom

sajátjából gazdálkodni. A mai fiatalok talán nem bíznak eléggé saját megérzéseikben, csak követik az aktuális divatot, nem merik kimondani a maguk igazát. Félnék. Tudom, mert én is félttem. Mindenkinek a saját korában a legnehezebb, a jelenben. Hogy folytassam a történetemet, nagy erőt kell vennem magamon, mert az emlékeim százával törnek a felszínre. Másnap megválasztották a városi főtitkárságot, többek között Salgótarján első polgármesterét, dr. Förster Kálmánt. Nagyon jó döntés volt, mert fiatalos lendületével, határozottságával és tapasztalataival, a mi gyors ütemben fejlődő kis városunk tökéletes vezetője lett.

A város természeti szépségei, adottságai elvárásolták az idegeneket. S ezen emberektől független tényezők befolyásolták a település létrejöttét, fejlődését, alakították szerkezetét.

Ha a salgói vár vagy a Karancs, esetleg a Pécskő csúcsáról körülnézünk, azonnal egyértelművé válik - eredendő szépségén túl -, milyen változatos táj alakult itt ki, milyen földrajzi adottságok határozták meg a település hajdani létrejöttét. Feltűnnek a változatos térszíni formák, magas hegyek erdővel borítottan, lapos völgyoldalak, gyenge minőségű szántóföldekkel, nagy kiterjedésű fennsík bazalttakaróval, szűk patak völgyek sok helyen mocsaras, lápos kiöbléssel.

Nagyanyám sokat mesélt nekem kiskoromban, hogy amikor ő fiatal volt, mennyi mindent csináltak, hova mentek, hogyan éltek akkoriban az emberek. Mama mesélt nekem a zajról és a füstől, vagyis a bányáról is. Nem volt egészséges hely. A nagyapám és a dédnagyapám is bá-

Üdvözet Salgótarjából, Állomás.

nyában dolgozott. Én emlékszem az arcukra, amikor hazajöttek a munkából. Fáradtak és piszkosak voltak, tele bizonytalansággal, mert attól féltek, másnap rájuk omlik a bánya. Kis lyukakban kellett dolgozniuk odalenn a mélyben, ahol mindig sötét van, és az összezárt embereknek csak a munkazaj marad, míg mások vígan élik életüket a "felszínen".

A szénről ekkoriban már több mint 100 éve tudtak, bár eleinte csak természeti furcsaságnak tűnt. (Ilyenek voltak a kigőzölgések, vagy az égő föld). A Jankovich család már akkor is következetesen elzárkózott mindenfajta szénfeltárási kísérlettől (az övék volt a település kb. 95%-a).

Az első bányák nem is a faluban, hanem annak környékén, Zagyván és Inászón nyíltak meg. Nagyon rossz volt a közlekedés, folyton sárosak voltak az utak, és egyre több kétes egzisztenciájú vállalkozó próbált szerencsét a faluban. Így aztán rengeteg külföldi élt a környéken, pontosabban nem éltek itt, csak jöttek, dolgoztak, elmentek, és esetleg visszatértek. Az akkori 13000 fős településnek csak mintegy 2-3 ezer állandó lakosa volt. Minden bizonnyal semmi más dolog nem volt itt, amely egy átlagos jobbágyfalutól eltérő képet, életmódot mutatott volna.

A 18. sz. elején gróf Wolkra Ottó, majd a Szluha család lett a falu birtokosa. Tőlük vette

meg a területet 1748-ban Jankovich Miklós, s így a Jankovich család lett csaknem egy évszázadig a település fejlődésének, életének meghatározója.

Ebben az időben jelentek meg az első jelzők, mint például a "magyar California", jelezvén a bevándorlás tényét és okát. A lakosság stabilizálódása a század tízes éveitől számítható, ekkorra alakultak ki a helyi ipartelepek, véglegesültek

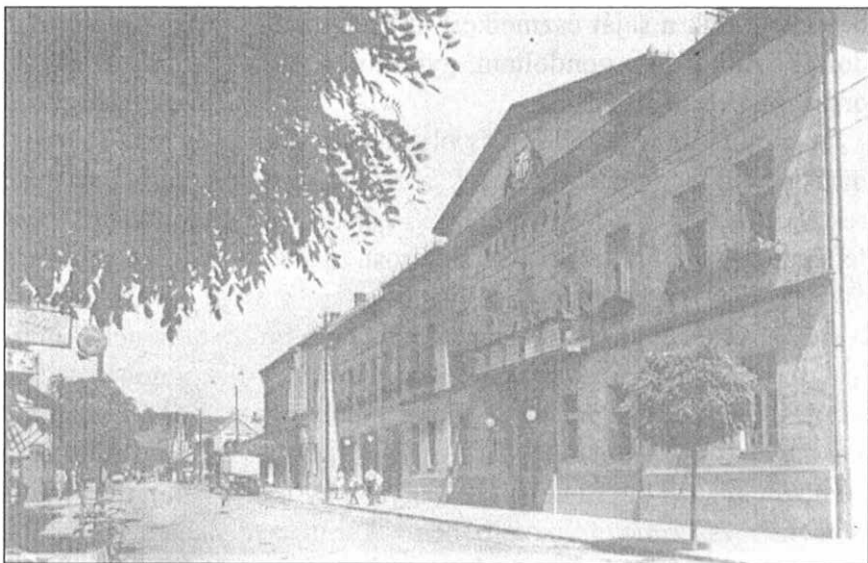
a munkaerőigények. Gyerek voltam még akkor, s csak halványan emlékszem a munkásokra, akik a Monarchia és Európa majd minden országából érkeztek. Ausztria, Bajorország, Csehország, Dalmácia, Galícia, Morvaország, Olaszország, Poroszország, Szászország, Szilézia mellett főleg északi megyékből - Liptó, Túróc, Szepes, Zólyom, Bars - jöttek Salgótarjánba. Az érkezés oka egyértelmű volt: új munkahelyek, új munkalehetőségek és biztos megélhetés. (Na igen, jutott munka bőven mindenkinek, csak az volt a baj, hogy inkább az olcsóbb munkaerőre volt igény, így aztán a helybeliek is kevesebért voltak kénytelenek elmenni dolgozni.) De úgy tűnik, megérte nekik, hiszen még akkor is csábító ígéret volt a bányászás, ha az első években nem volt kifejezetten kielégítő az életmód. Nem volt mit tenni, abban reménykedtek, hogy a siker előbb-utóbb biztos, s hosszú távon kifizetődő a dolog. Ugyanakkor a hajdani jobbágyfalun teljesen eltűnt; az épületek is, a lakosok is. Átalakultunk, beolvadtunk az új életterekbe, új, idegen munkaközösségekbe. E gyors tempót a szociális fejlesztésben nem tudtuk mindig követni, sok-sok évtized kellett még ahhoz, hogy otthonunk legyen ez a város.

A falu képe ekkorra alapjaiban a máig érvényes elhelyezkedési rendet mutatta. A hosszú,

Y alakú völgyben húzódtak meg a házak, helyenként teljesen feltelepülve a domboldalakra, illetve az oldalvölgyekbe. Ekkor már gyakorlatilag két részre oszlott a település. Az egyik a Tarján patak völgyében húzódott meg a mai fő utca vonalán, a másik a mai nyugati városrészben a Mészkes lábánál, a Karancsaljai út környékén.

Hosszas tervezgetés, sikasztási botrányok után végre 1867-ben felépült a Pest-Salgótarján közötti vasút. A vasútállomás, illetve a vasútvonal első végállomása a József-rakodónál volt. Csak a következő években - 1871-re lett kész - építették tovább Losonc-Zólyom irányában, kialakítva így véglegesen a városkép második meghatározó elemét, a völgyet hosszában kettévágó vasútvonalat. Már csak néhány év kellett ahhoz, hogy a település képe pillanatok alatt megváltozzon és átalakuljon. A következő években a várossal együtt nőttünk fel. Nem volt gond a fejlődéssel, szépen terebélyesedett a város. A nagy ünneplések és sztrájkok ideje volt ez. A bányászok kezdték megelégedni, hogy alig bírják eltartani a családjaikat, a külföldiek kiszorították a helyieket. De nem csak nálunk voltak problémák. Az egész országban nagy volt a feszültség, ami az elkövetkező években éreztette hatását.

1956. Már az évszám kiejtése hallatán végigfut a hideg a hátamon. Érzem a testemben a félelmet, a rettegést. Olyan, mintha tagnap lett volna és nem 46 évvel ezelőtt. Minden bizonytalan volt. De nemcsak itt, Pesten is sztrájkoltak a hazafiak, s az országban mindenütt sortűzek zajára ébredtek az emberek. Mit lehetett tenni? Sajnos még így utólag is nehéz lenne megmondani. Az ismerősök összegyűltek, találgatták, mit tegyünk. Én is elmentem a barátnőmhöz, segítünk olykor egymásnak, s persze a bajban mindig számítottunk egymásra. Ahogy haladtam vé-

gig az úton, idegesen szaladgáló embereket láttam, akik az elvesztett szeretteiket siratták, és anyákat, akik hazahívták fiaikat Pestről. Mindenki mentette, ami még menthető.

Októberben aztán megalakult az ideiglenesen létrehozott Nógrád Megyei Forradalmi Nemzeti Tanács. A hónap végére Salgótarján a Bizottság székhelye lett. Az emberek tüntettek, s a férjem is velük tartott. Hogyan mondhattam volna neki, hogy ne menjen? Tudtam, hogy mennie kell, ez a sorsa. Én nem tehettem ellene semmit, mert azért harcolt, amiben hitt, amiért az életét is odaadta volna.

A napok teltek múltak egymás után, a hangulat egyre feszültebb lett, éreztük, hogy készül valami. Eljött december 8-a, a fekete nap. Az a nap, amit azóta "nemzeti ünneppé" nyilvánítottak az akkor elhunyt hősök emlékére. Én minden évben elmegyek, meghallgatom az ünnepséget, s át tudom érezni azt. Ezek a szavak hozzánk szólnak, aki átéltük a borzalmakat, és nem a fiatalokhoz, akiknek ez már történelem. A sors furcsa játéka.

A lányommal mostunk a konyhában, amikor kopogtattak azon a napon az izgatott szomszédok. Ők is csak sebtében tudták meg, hogy a megyeháza előtt sortűz volt. Kétségbeestünk, vajon hol lehet most az uram? Ugye, ő nem...?! De igen. A férjem is hősi halált halt azokkal az em-

berekkel, akik a saját eszméikért az életüket áldozták. Akkor úgy gondoltam, gyűlölöm ezt az országot, ezt a várost!

A politika már akkoriban is olyan volt, mint most. Jöttek-mentek a képviselők, a polgármesterek. Volt közöttük olyan ember, aki pár év alatt fellendítette ezt a fejletlen kis iparvárost, és akadt olyan is, aki évekig hagyta süllyedni egyre mélyebbre és mélyebbre, odáig, hogy már, nem bírtuk. A fiatalabbak megelégtették a dolgokat, elmentek, vissza sem néztek. De megértem őket. Én ugyan soha nem tudtam elhagyni a várost, nem volt szívem búcsú nélkül itt hagyni a gyökereimet. Egyszer megpróbáltam, nem sikerült.

A városnak híre volt, még ha nem is egészen megnyerő, de mindenképpen őszinte jelzői voltak. "Kenyeretlen Tarján", "Sáros Tarján", "Magyar Birmingham"...Kis Moszkva". Ezek közül egyik sem volt igaz. Csak a politikusok "kampányainak" volt elmaradhatatlan része a jelzőalkotás, nem a városban lakók jelszavai, döntései voltak ezek.

Emlékszem, elhatároztam, ha török, ha szakad, én megyek. Először lassan ballagtam, a "térren" már jobban igyekeztem, s mire a kisállomásra értem, lélekszakadva rohantam. Fel se néztem, nem mertem. Minden apró rezzenésről eszembe jutott valami. Csak bámultam az állomás sárga kerámiaköveit, magas, karcsú oszlopait, a filléres vonatokat, s bár egész délután ott álltam, nem mentem el. Nem tehettem. Ahogy mentek a vonatok, nekem is zakatoltak gondolatok a fejemben. Nekem ez az otthonom, ez a "hazám", a városom. S ahogy felnéztem, már nem is láttam olyan szörnyűnek a dolgokat. Minden megoldható, csak észre kell venni a kivezető utat, a jó dolgokat, az apróságokat, amik körülvesznek, s nagyon tudnak hiányozni. Elindultam hát, hogy "felfedezzem az otthonomat"!

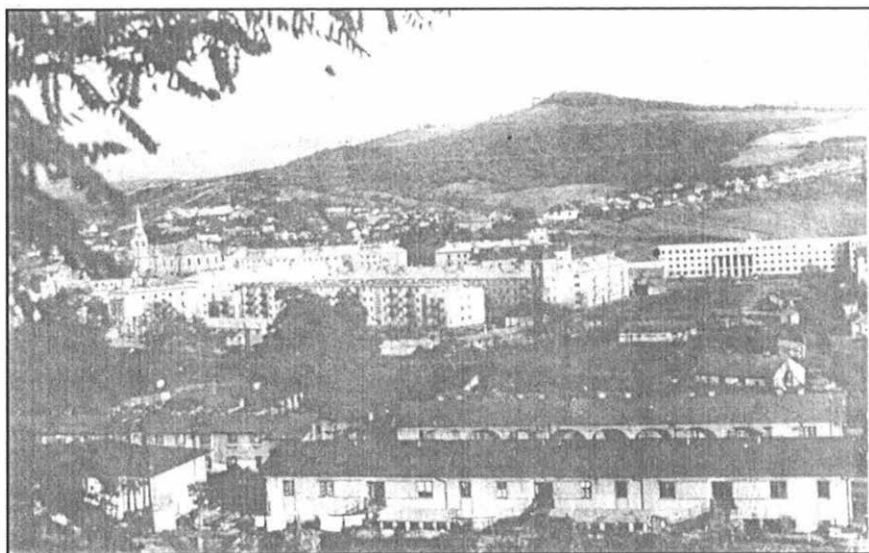
Lassan átsétáltam a piacra. (Akkor még az állomás melletti placcon volt a piac, nem a mai helyén.) Ott sorakoztak egymás mellett a "ponyváruházak", melyek vidám színekben pompázva csalogatták a vásárlókat. Volt ott minden, mi

szem szájnak ingere: törökméz, túró, tojás, cukorkák... De akadt ott mindenféle ruhanemű is: szoknya, szörmekabát, kötény, zsabó, kombiné... és még folytathatnám a sort. Akármerre néztem, mindenhol kacagó embereket láttam. Hát ezt akartam én itt hagyni? Akkor döntöttem úgy: SOHA! Hazamentem, s lefeküdtem aludni.

Másnap átjött Marika, a barátnőm. Elmondtam neki, min mentem keresztül tegnap. Azt mondta, már neki is megfordult a fejében, hogy itthagya csapot-papot, de mégsem tette. Valahol mindketten éreztük, hogy ugyanazok a gondolatok járnak a fejünkben. Így aztán fogtuk magunkat, s elmentünk a régi helyeinkre. Végig a fő utcán, betértünk a Déryné cukrászdába (gyermekkoromban azt hittem, ez a felnőttek titkos találkahelye); ott volt a Jégbüfé is a sarkon, a finom fagyalattal; s a Kis Kulacs, ahol a cigányzenekar játszott, és a kis termetű pincér minden lánynak elcsavarta a fejét. De a bűnös helyről se feledkezzünk meg, a Nemzeti Étteremről. Itt mindig valami rejtélyes erővel rendelkező hölgyek ücsörögtek, s szinte vonzották a gazdag, cilinderes férfiakat. Nagyon úri dolog volt a csinos fiatal emberek körében, hogy szivarral a szájukban kártyáztak, s csak úgy mustrálták a hölgyeket. (Bár ha jobban meggondolom, ma sincs ez másként, éppen csak a szivart váltotta föl a cigaretta, a kártyát pedig a játékgép.). Ez a sok hely mindmind az életünk része volt, a fiatalságunk helyszínei. A sorompó akkoriban sokszor le volt engedve, s így a járókelőknek több idejük volt megállni és körbenézni. Szinte elvarázsolódtunk a május elsejék csodálatos látványától. Micsoda óriási kifliket és pereceket vittek a pékek! Ezeket eszegettük akkor is, amikor a régi mozi előtt álltunk sorba. A sor vége túl volt a lépcsőn, majdnem a sorompónál. Vágytunk a vad kalandokra, a lövöldözések izgalmára, s rohantuk nézni a bátor embereket. Nevettünk az Oké Néro hőseinek bugyuta csetlésein is! (Na igen, a kapitalista filmkultúra első jelei...)

A Fő tér szépsége meghatározó volt a város életében. Én, mint érdeklődő pedagógus (és

mint magánember is) minden nap elolvastam a Nógrádot. Az 1968. november 12-ei számából tudtam meg azt is, hogy a város (illetve a Fő tér) megkapta a Hild-érmet, legalábbis kapott egy emlékérmét. Nagyon meglepődtem, mert el sem tudtam képzelni, vajon miért, hol, és mikor kaphatta a város ezt a felettébb megtisztelő és kimagasló elismerést. Mint utólag kiderült, nem a városban tartották az ünnepséget, hanem Budapesten, ahol a

város vezetőin kívül más salgótarjániak nem ültek a nézőtéren. De erről még csak nem is szólt a megyei napilap, amelyben igen szürkén és szűkszavúan fogalmazták meg az eseményt, beszorítva a napi aktualitások s a Csehszlovák Kommunista Párt kongresszusáról szóló tudósítás közé. A cikkből kiderült, hogy a díjátadás a második magyar városépítési tanácskozás keretében történt. Az Új városházán Sarló István, egy közeli ismerősöm és barátom, a Fővárosi Tanács és egyben a Magyar Urbanisztikai Társaság elnöke jelentette be, hogy a társaság újonnan alapított emlékérmét első ízben Salgótarjának ítelték oda. A megyei vezetés (természetesen) politikailag is, anyagilag is támogatta a bátor tervek kivitelezésében Salgótarján Város Tanácsát és a városi vezetőket. A társaság mindezekre tekintettel volt, amikor a mérleghelés során Salgótarjánt olyan városok elé helyezte, mint Szolnok, Miskolc, Győr, Székesfehérvár. Bárki bármit mondjon is, a város vezetői láttak fantáziát a dolgokban, s persze hozzá kell tenni, állt egy biztos csapat a hátuk mögött. A lakosság oly mértékben volt elkötelezett, hogy nem úgynevezett vidéki kisvárost akartak teremteni, hanem modern, XX. századba illő várost. A gyorsabb fejlődésnek gátat szabott az ipari fejletlenség, a külvárosok elidegenedése. (Az egymás mellett elhelyezkedő 3 kisváros: "bányaváros", "acélgyári-város" és "község-vá-

ros"; melyek külön-külön is hihetetlen tempóban fejlődtek, nem beszélve a vasút megindulásáról).

Az elkövetkezendő 8 év maga volt a virágzás. 3000 lakás épült a régi vásártéren és a Pécskö utca környékén egy új gimnázium és egy új 16 tantermes általános iskola. Aztán a 600 nézőt befogadó új művelődési ház. Az európai szintű vendéglátást nyújtó Karancs Szálló. A város lakói hamar megkedvelték a 4 ezer négyzetméter alapterületű Pécskö üzletházat. Megkezdődött a 260 lakásos garzonház építése, új mozit alapoztak. Ha a mai felgyorsult életritmusra gondolok, már nem tűnik olyan soknak és akkora újdonságnak. Hiszen manapság már egy-két év alatt felépítenek fellegvárakat, míg hajdan a tervek elkészítése is évekbe telt. Akkoriban Salgótarján radikális változásokon ment keresztül, mindenkinek akadt munkája, nem holmi városépítési program leszakadó morzsáit csipegettük.

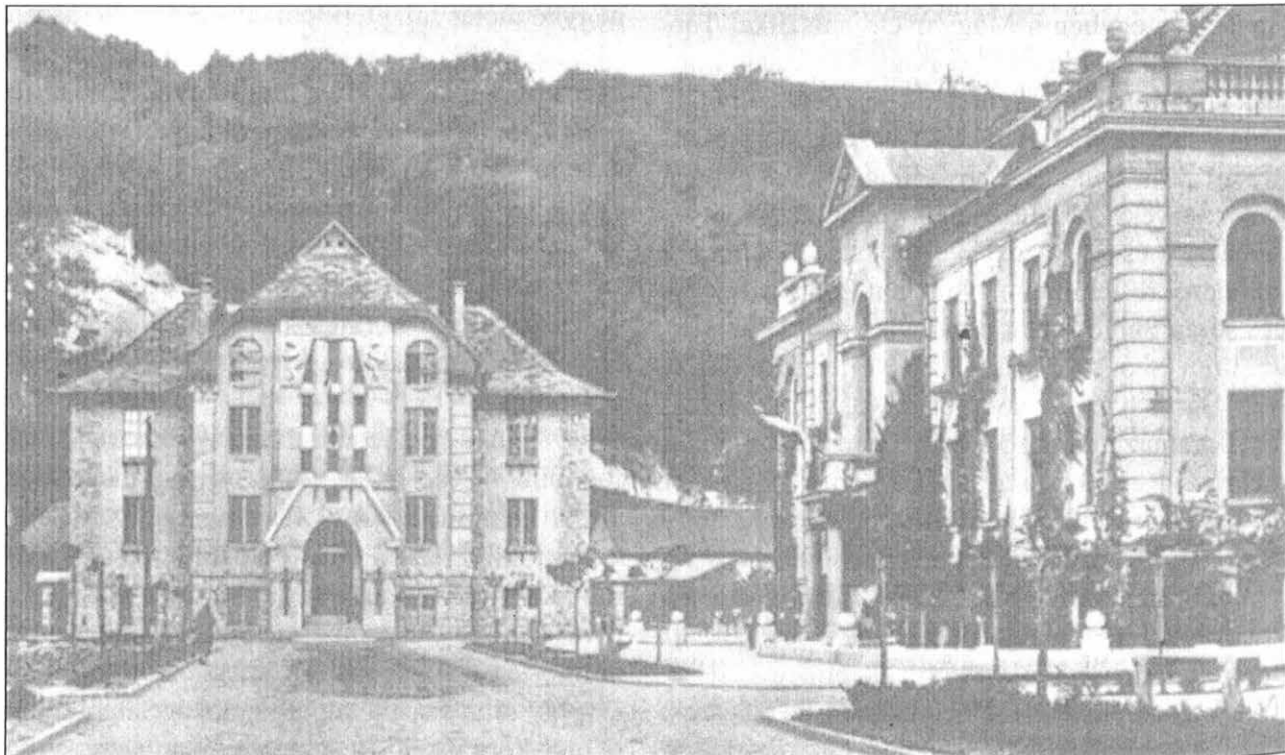
1989, avagy a rendszerváltás! Ez az első dolog, ami eszébe jut az embernek, ha meghallja: 1989. Igen, lehet hogy "csak" ennyi. De nekem valami más, valami több. Például hogy megjelenik a Nógrád Megyei Hírlap, amit a mai napig olvasok. Vagy eszembe jut a meleg augusztus, amikor az Üveggyapot Rt. megkezdte működését, így több százan kaptak munkát Salgótarjánban és környékén. Reggelente olyan nagy kedv-

vel utaztak az emberek az ún. munkásjáraton, amely a nagy pletykák és barátságok színhelye volt. Olykor a munkáról beszéltek az emberek, olykor csak viccelődtek, vagy éppen politikai nézeteiket fejtegették. Az utóbbiról volt is mit beszélni, mert '89-ben új pártok jöttek létre a városban. Meg kellett szokni az új rendszert, a többpártrendszert, rá kellett hangolódni a folyamatos változásokra. Az életünk szorosan összefonódott a város történetével. (S mára csak páran maradtunk a városban és az élők sorában.) Nagyon szeretjük a városunkat, még akkor is, ha néha nehéz volt itt élni.

Köszönöm, kedves naplóm, hogy megőrzöd soraimat az utókornak. Mert amiket most írok, minden generációnak szól. Bár megöregedtem, egyre világosabban látom, hogy mennyire felgyorsult körülöttünk a világ. Mindenki a korszerű technológiákat keresi, nem győzik tartani a

tempót az új évezred kihívásaival. S mégis hiába léptük át a 2000-es fordulót, a tapasztalataim azt mutatják, hogy a lényegi dolgok világa nem sokat változott 1922 óta. Az emberek még most is a saját boldogulásukra törekszenek, s ez a lényeg. Ki így, ki úgy. De nemcsak az út a fontos, hanem a cél is. A természet örökös körforgása, a boldogság keresése.

Egy ilyen városban, ahol én már sokat láttam és tapasztaltam, őszintén mondom, mindez lehetséges. Csak saját magunkkal kell összhangban lennünk, s egységesen, közös erővel megteremteni azt a fantasztikus várost, ami közösségünk minden tagját befogadja, s nem kell elmenünk máshová. Élhetünk itt is boldogan, a családdunkkal, a gyökereinkhez közel, mert ebben a völgyben érti csak meg igazán az ember, megnyit is ér a szeretetet, a városom szeretete....igen, az én városom.

Iskolai nyitott nyelvoktatási napok, programok a Bolyai János Gimnáziumban

Kiss Ernőné
igazgatóhelyettes

tézményünkben: Bolyai Tudományos Diákkör, Christmas Party, német, francia és lengyel partneriskolai kapcsolatok, nyári angliai tanulmányutak. Azt valljuk ugyanis, hogy egy idegen nyelv elsajátítása során fontos szerepet játszik az adott nyelvterület kultúrájának, szokásainak, hagyományainak megismerése is. Hiszen amellett, hogy érdekesebbé, élményszerűbbé válik az oktatási folyamat, a diákok számára ezek a rendezvények többlet ismeretanyagot is jelentenek, melynek segítségével közelebb kerülnek az adott idegen nyelvhez.

Ezért fogadtuk nagy örömmel, hogy az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2001-et a Nyelvek Európai Évének nyilvánította.

A Közoktatási Modernizációs Közalapítvány (KOMA) pályázati kiírására a Nyelvek Európai Éve kapcsán a két idegen nyelvi munkaközösség pályázatot nyújtott be nyitott nyelvoktatási napok és programok megvalósítására a 2001/2002-es tanévben.

Pályázatunkban olyan nyitott iskolai prog-

A Bolyai János Gimnázium 35 éves fennállása alatt - a természettudományos tantárgyak, különösen a matematika kiemelt oktatása mellett - mindig is nagy hangsúlyt fektetett az idegen nyelvek magas szintű tanítására.

A tanórán kívüli tevékenységek széles skálája alakult ki és vált hagyománnyá in-

ramsorozatot terveztünk, amely egyrészt kitűnő lehetőséget biztosított az iskola tanulói és tanárai számára tanórán kívüli programokra, másrészt - kinyitva iskolánk kapuit a város, illetve a megye tanulói és tanárai előtt - lehetőséget teremtett az iskolánkban folyó idegen nyelvi programok megismerésére.

A KOMA Kuratóriuma határozata alapján a benyújtott pályázat kedvező elbírálásban részesült és 93.500,- Ft támogatást kaptunk, amelyből a következő programok valósultak meg.

1. Nyitott szakmai nap nyelvtanárok számára

A Bolyai János Gimnázium idegen nyelvi munkaközösségei 2001. október 27-én fórumra, nyitott szakmai napra hívták a megye nyelvszaki tanárait.

Három idegen nyelv (angol, német, francia)

kiváló szakemberei tartottak előadást magyar nyelven valamennyi nyelvtanárt érintő aktuális témákról.

Székyné Sztremi Melinda igazgatónöve vezető gondolatai után dr. Kovács Péterné francia nyelvi szaktanácsadó A Közös Európai Referenciakeret és az Európai Nyelvtanulási Napló cím-

mel tartott érdekes előadást az Európai Nyelvtanulási Naplóról, amelynek két legfontosabb funkciója a dokumentációs és a pedagógiai.

Ez azt jelenti, hogy a naplók mások számára is megjeleníti az adott tanuló nyelvi tudásszintjét, és mindig naprakészen dokumentálja tulajdonosa nyelvtanulásban elért eredményét. Ugyanakkor segít az értékelésben is, hiszen fejleszti az önértékelést és tudatosítja azt is, hogy a tanuló felelős saját nyelvtanulásáért.

Az Oktatási Minisztérium ez irányú kísérletében a Bolyai János Gimnázium a kezdetek óta részt vesz. Dembrovszky Zsuzsanna tanárnő egy tanulócsoporttal 3 éve dolgozik az eddig Portfóliónak nevezett, idénre az Európa Tanács által akkreditált Európai Nyelvtanulási Naplóval.

Majd Szénich Alexandrát, az új érettségi-fejlesztő csoport tagját hallgathatták meg a konferencia résztvevői, aki az új idegen nyelvi érettségi vizsga tervezetét ismertette. Előadása nagy visszhangot váltott ki, mert még mindig nem egységes a tervezett forma minden nyelvből, a kipróbálás még nem fejeződött be és az angol és német nyelv kivételével a többi nyelvben még csak most kezdődtek el a munkálatok. Sok még a nyitott kérdés, de a bevezetési idő vésszesen közeleg, hiszen talán 2005-ben már e szerint az elképzelés szerint tennének érettségi vizsgát a végzős tanulók.

A fórumot dr. Poór Zoltán, a neveléstudomány kandidátusa, egyetemi docens, nyelvoktatási szakértő előadása zárta, amely az ezredforduló nyelvpedagógiájában végbement tanulói és tanárszerepek változásáról szólt.

Az előadás kitért arra, hogy milyen volt a tanár és a tanuló szerepe a hagyományos nyelvoktatásban és milyen ma, hogyan fejlődtek a nyelv-tanítási módszerek, mi az, amit a tanulónak meg

kell tanulni ahhoz, hogy eredményes legyen a nyelvtanulása, mik a mai (nyelv)pedagógus feladatai. Az előadó hangsúlyozta a permanens tanulás szükségességét.

A konferencia kedvező fogadtatásra talált a meghívott pedagógusok körében: mintegy 50 nyelvtanár vett részt a programon. Valóban aktuális és valóban nyelvtanárokat érintő kérdésekről hallhattak autentikus előadóktól.

Mind a meghívott előadók, mind a hallgatóság kifejezte azon reményét, hogy ilyen összefogételre még többször is sor kerül a közeljövőben.

2. Angol fordítói pályázat

Iskolánkban a fordító pályázat több éve működik. Minden évben egyfordulós verseny kerül megrendezésre, melynek során egy-egy, többnyire 20. századi angol-amerikai irodalmi alkotás magyarra fordítása a feladat. A műfaj nem meghatározott, csupán a terjedelem, azaz lehetőleg ne lépje túl a mű az ötoldalas terjedelmet.

A 2001/2002-es tanévben kiírásra került fordítói pályázat keretében Nógrád megye valamennyi középiskolájának angoltanuló és haladó szintet elért tanulóit szeretnénk volna bevonni. Célunk kettős volt: az angolszász irodalom magyarul még meg nem jelent műveinek megis-

mertetése - lehetőség szerint minél frissebb, élőbb nyelvet használó művek alapján -, valamint az irodalmi vénával bíró tehetségek támogatása.

A fordítói pályázatot Gedőcziné Berger Mária tanárnő fogta össze.

A pályázatra 12 pályamunka érkezett be. Kettő a Bolyai János Gimnáziumból, a többi a megye középiskoláiból (Fáy András Szakközépiskola, Kereskedelmi és Vendéglátó Szakközépiskola, Táncsics Mihály Közgazdasági Szakközépiskola, Stromfeld Aurél Gépipari Szakközépiskola). A pályázatot 2001 novemberében írtuk ki 2002. február 15-i határidővel. A benyújtott munkák egyike sem hibátlan és nehéz volt rangsorolni őket, mert a vers elbírálásakor a szubjektum is közrejátszik. Két tanuló munkája érdemel figyelmet: az egyik Knizse Péter 8.d Bolyai, a másik Sirkó Ágnes 12.b Fáy. Ők a pályázati kiírás értelmében könyvjutalomban részesültek, fordításaik a Bolyai Helikon következő számában kerülnek publikálásra.

3. Német nyelvi feladatmegoldó verseny

A 2001/2002-es tanévben a Nyelvek Európai Éve alkalmából kiírt pályázathoz kapcsolódva német nyelvből levelező feladatmegoldó versenyt indítottunk az általános iskolák 7. és 8. osztályos tanulói számára.

A versenyt a 2. idegen nyelvi munkaközösség szervezte, Turcsányi Marianna munkaközösség-vezető és Szászné Molnár Zsuzsanna tanárnő irányításával.

A verseny célja a német nyelvi ismeretek és készségek, a kreativitás és a kognitív képességek fejlesztése, a nyelvtanulás változatosabbá tétele, a nyelvtanulási kedv növelése, valamint gimnáziumunk és az általános iskolák kapcsolatának javítása volt.

Nagyon örültünk, hogy kezdeményezésünk kedvező fogadtatásra talált: 14 iskolából több mint 140 tanuló jelezte részvételét az első feladatlap megoldásainak visszaküldésével.

A versenyzők négy forduló során oldottak meg játékos feladatokat, rejtvényeket. Voltak olyan tanulók, akik nem tartottak ki végig, mégis nagyon erős mezőnyből kerültek ki a győztesek.

Évfolyamonként a legjobb három eredményt elért tanulót díjaztuk. Őket hívtuk meg felkészítő tanáraikkal együtt májusban a Bolyai Napokra, gimnáziumunk legrangosabb ünnepségére. Itt az iskola közössége előtt vehették át a könyvjutalmakat és az elismerő okleveleket.

A díjazott tanulók:

a 7. évfolyamon:

1. Fodor Helga
(Petőfi Sándor Általános Iskola)
2. Rozmann Erika
(Dornyay Béla Általános Iskola)
3. Somoskői Gábor
(Petőfi Sándor Általános Iskola)

a 8. évfolyamon:

1. Pataki Alexandra
(Gagarin Általános Iskola)
2. Dianovszky Lilla
(Kodály Zoltán Általános Iskola)
3. Kapás Csilla
(Aba Sámuel Általános Iskola, Kazár)

Nagy öröm számunkra, hogy a díjazottak közül néhányan szeptember óta iskolánk tanulói.

Úgy gondoljuk, hogy minden résztvevő számottevő tudással és élménnyel lett gazdagabb, akár tanárként vett részt a szakmai nap programján, akár diákként kapcsolódott be valamelyik versenybe. Ugyanakkor a fent említett programokkal hozzájárultunk a Nyelvek Európai Évnek méltó megünnepléséhez is.

Fiatal természetvédők vetélkedője a Bolyaiban

2002. október 19-én délután a Bolyai János Gimnáziumban kilenc Nógrád megyei általános iskola 36 tanulója mérte össze a tudását a Földünkért Világnap alkalmából rendezett vetélkedőn.

A komoly, ám mégis játékos tudáspróbán a versenyző csapatok ötperces kiselőadásokkal mutatták be lakóhelyük környékének valamelyik kiemelkedő természeti értékét diáképekkel, videofelvételekkel szemléltetve az elmondottakat. Az előadások tartalmát egy független szakmai zsűri értékelt, amelynek tagjai Simon Tibor - a Nógrád Megyei Pedagógiai Intézet szaktanácsadója, Judik Béla - a Bükk Nemzeti Park Nógrádi tájegységének terület-felügyelője voltak.

A bemutatkozás mellett írásbeli és szóbeli feladatokat is meg kellett oldaniuk a tanulóknak a környezetvédelemmel, Nógrád megye természeti értékeivel kapcsolatosan. Zárásként egy fogalom-kitalálós feladat következett, melyet az activity játék szabályai szerint kellett elmutogatni, lerajzolni, vagy körülírni a diákoknak. A ve-

tétkedő feladatainak összeállításában, a szervezésben, a lebonyolításban és a feladatok javításában iskolánk biológia, kémia és földrajz szakos tanárai mellett lelkes diákok is részt vettek.

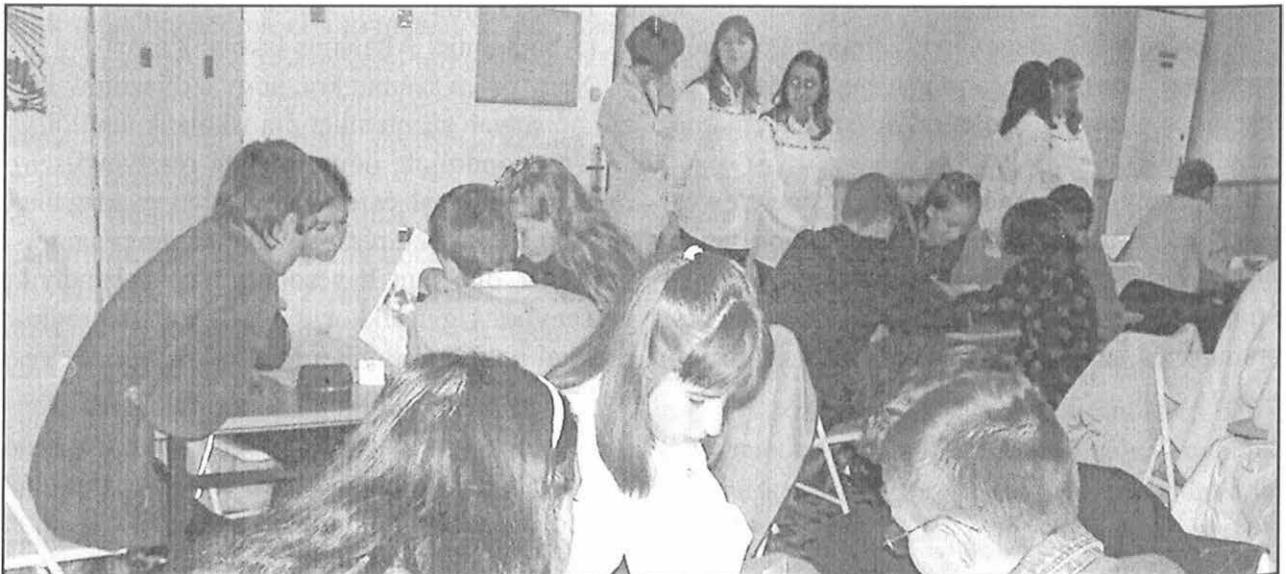
A mintegy két órás vetélkedő első helyezését a vanyarci Veres Pálné Általános Iskola csapata szerezte meg, másodikként a Jobbágyi

Általános Iskola, harmadikként a salgótarjáni Kodály Zoltán Általános Iskola diákjai végeztek.

Bízunk benne, hogy a részt vevő fiatalok még közelebb kerültek a szűkebb és tágabb környezetük jobb megismeréséhez.

Bagyinszki Boglárka
biológia-kémia-földrajz munkaközösség-vezető

Irodalomkedvelők a Bolyaiban

Lékóné Lantos Zsuzsanna
magyar munkaközösség
-vezető

Iskolánk magyar munkaközössége a 2001/2002-es tanévben is - immár harmadik alkalommal - hirdetett irodalmi vetélkedőt az általános iskolák 7-8. osztályos tanulói számára, melyre 2002. február 8-án került sor.

Ezzel a programmal kapcsolódunk a Salgótarján várossá nyilvánításának 80. évfordulója tiszteletére szervezett rendezvénysorozathoz is. A négyfős csapatoknak Mikszáth Kálmán életével és két novelláskötetével kellett megismerkedniük - Tót atyafiak, A jó palócok -, valamint előzetes feladatként a Palócföld 1997. II. Mik-

száth-émlékszámában végeztek kutatómunkát, s választották meg sikeresen a feladatlap kérdéseit.

A versenyző 21 csapat - 84 fő - változatos feladatokat oldott meg: igaz-hamis, totó, nevek kevertetnek, zanzásított változatok felismerése. A jó hangulatú vetélkedőt a dramatizált jelenetek előadása még színesebbé, izgalmasabbá tett. Valamennyi jelenlévő nagy érdeklődéssel figyelte, amint gimnáziumunk aulájában "életre keltek" Mikszáth figurái A néhai bárány, Bede Anna tartozása, A bágyi csoda és más novellákból.

A Nemzeti Tankönyvkiadó által is támogatott irodalmi versenyünket a vanyarci Veres Pálné Általános Iskola csapata nyerte, második a pásztói Gárdonyi Géza Általános Iskola csapata lett, a harmadik helyezést a salgótarjáni Kodály Zoltán Általános Iskola tanulói szerezték meg.

A helyezettnek könyvjutalomban részesültek, de a jó hangulatú délután emlékét minden résztvevő magával vitte, s valószínűleg a fiatal irodalombarátok "görbeország" szülöttének, Mikszáth Kálmánnak más műveit is el fogják olvasni a későbbiekben.

"Az otthon melege"

Gimnáziumunkban hagyomány, hogy minden évben különböző tantárgyakból szervezünk vetélkedőket általános iskolások számára. A múlt tanév januárjában került sor egy érdekes rajzpályázat megrendezésére, melynek címe és egyben témája is "Az otthon melege" volt.

Az otthon melegéről nagyon sok minden eszünkbe juthat: a család, a szeretet, a béke, az összetartozás, az együtt az öröm, a melegség... Azt hiszem a mai elhidegült, rohanó világban érdemes egy pillanatra megállni, elgondolkozni ezeken a fogalmakon, és ezt az érzést festékekkel, rajzeszközökkel papírra vetni. A pályázati kiírás szabad asszociációt tett lehetővé az általános iskolák felső tagozatosai részére, bár a díjadományozó és támogató cég - a salgótarjáni Iparfém Kft. nem titkolt vágyai közé tartozott, hogy a raj-

zokon, festményeken majd megjelenjenek különböző tüzeléstechnikai eszközök is, például kandallók, kályhák, cserépkályhák, stb.

A rajzpályázatnak több aktualitása is volt, hiszen a januári hidegben a családi körben eltöltött "hosszú téli estéken" kívül eszünkbe juthatott a tágabb értelemben vett otthonunk is, az iskola, ahol az iskolagalériánk 35 éves volt, és a város, ahol élünk, 80. születésnapját ünnepelte.

Több mint 200 alkotást küldtek a városi és megyei általános iskolákból a technikák széles tárházát felvonultatva: temperafestmény, akvarell, grafit, olajpasztell, porpasztell, diófapác, tusrajz. A témát is nagyon szépen feldolgozták a tanulók. A műveken a legkülönbözőbb értelme-

Gressainé Lóránt Lujza
rajztanár

zések jelentek meg: a karácsony, a tűz, a gyertyafény, a játszó gyermekek, a kandalló előtt elheverő alvó kutya, doromboló macska, otthonosan berendezett lakások, boldog családok, osztott üveglablakon átszűrődve, mérnöki precízséggel megrajzolt cserépkályha; a konkrétól az absztraktig szabadon szárnyaltak a gyermekek vizuális gondolatai. A beérkező legjobb 98 munkából kiállítást rendeztünk, így a galéria falairól tényleg melegség áradt és az összkép feltöltötte szép érzésekkel a kiállítás-látogatót, nézelődőt. A megnyitó ünnepségen került sor a pályázat értékelésére és a díjak kiosztására. Az évfolyamonkénti korcsoportokban 3-3 helyezést és 2-2 különdíjat ítéltek oda az iskolánk rajztanáraiból álló zsűri, melyeket a gyár részéről Szatmáry Zsolt adott át.

A kiállítás-megnyitón hangulatos műsorral

szerepeltek gimnáziumunk tanulói; zenei montázsra adtak elő pantomimos-táncos jelenetet, mely a következő rövid történetet mesélte el: A nagypapa didereg, ringatózik egy hintaszékben, fázik, egyedül van, nagyon vár valakit. Kint hideg van, esik, betör a szél, elárasztja a szobát. Majd hirtelen egy váratlan fordulattal életre kel a sarokban elhelyezett kandalló és humoros énekével, közös tangózással megpróbálja felvidítani a nagypapát, de mindhiába. És egyszer csak megérkeznek az unokák, vidáman körbefogják a papát, begyűjtanak a kandallóba, lekuporodnak a nagypapa mellé, aki mesél - és örül - és mesél - és boldog - és ringatózik - és mesél - és olvas - és már nyugodt - a gyermekek meg mosolyognak... és a szobát, a színpadot, az aulát, a gyerek- és felnőtt szíveket, az iskolát, a várost és az otthon elönti a melegség.

